

Vauvallasi on asiaa -

Esitteen kehittäminen vauvan viesteistä ja nii-
hin vastaamisesta Kiikku-vauvaperhetyöhön®
tukimateriaaliksi

Friman, Hanne

Närhi, Kirsi

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

**Vauvallasi on asiaa -
Esitteen kehittäminen vauvan viesteistä ja niihin vastaamisesta
Kiikku-vauvaperhetyöhön® tukimateriaaliksi**

Friman Hanne
Närhi Kirsi
Hoitotyön koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu 2009

Hanne Friman, Kirsi Närhi

Vauvallasi on asiaa - Esitteen kehittäminen vauvan viesteistä ja niihin vastaamisesta Kiikku-vauvaperhetyöhön® tukimateriaaliksi

Vuosi

2009

Sivumäärä 34+4

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää esite vauvan viesteistä ja niihin vastaamisesta. Esite on tarkoitettu Hyksin Lasten ja nuorten sairaalan epilepsiayksikössä työskentelevien Kiikku-vauvaperhetyöntekijöiden työn tukimateriaaliksi. Kiikku-vauvaperhetyön® lähtökohtana on tunnistaa vanhemmasta tai lapsesta johtuvat vuorovaikutuksen riskitekijät ja tarjota tukea vuorovaikutuksen onnistumiseen. Esitteen avulla pyritään tukemaan vanhempia turvallisen kiintymyssuhteen muodostamisessa vauvansa kanssa. Opinnäytetyö toteutettiin Laurea-ammattikorkeakoulun ja Hyksin Lasten ja nuorten sairaalan yhteistyönä.

Opinnäytetyössä tarkastellaan vauvan viestejä ensimmäisen elinvuoden aikana, koska Kiikku-vauvaperhetyötä® tehdään alle yksivuotiaiden lasten perheissä. Vauvan perusviestejä ovat katse, ilmeet, eleet, hymy, ääntely ja itku. Vanhemman vastatessa sensitiivisesti vauvan viesteihin kiintymyssuhde lujittuu, mikä luo vauvalle turvallisen perustan myöhempää elämää varten.

Esitteen sisältö laadittiin opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Tekstin tukena käytettiin kuvia, jotka suunniteltiin esitteen sisällön mukaisiksi. Esitteen arviointiaineisto kerättiin lomakekyselynä kohderyhmältä ja vauvaperhetyöntekijöiltä. Arvioinnilla pyrittiin selvittämään hyvälle terveysaineistolle asetettujen laatukriteerien ja esitteen tavoitteen täyttymistä. Lomakkeen kysymykset laadittiin avoimina kysymyksinä soveltaen hyvälle terveysaineistolle asetettuja laatukriteereitä. Arviointitulosten mukaan esite täyttää sille asetetut tavoitteet.

Varhaisesta vuorovaikutuksesta tulee jatkuvasti uutta tutkimustietoa. Esitettä voi tulevaisuudessa päivittää uusimpien tutkimustulosten mukaan. Jatkossa arviointikysely voidaan uusia sen mukaan, missä yksiköissä esitettä käytetään. Arviointia on hyvä jatkaa niin kauan, ettei tuloksissa esiinny enää mitään uutta kehitettävää.

Asiasanat: Varhainen vuorovaikutus, vauvan viestit, kiintymyssuhde, Kiikku-vauvaperhetyö®, esite

Hanne Friman, Kirsi Närhi

Your baby has something to tell you - Developing a brochure on infant's messages and how to respond to them as support material for the Kiikku-infant family work®.

Year 2009

Pages 34+4

The purpose of this thesis was to develop a brochure of infant's early communication and how to respond to them. The brochure is meant for the support material of the Kiikku-infant family workers who work at the HUCH Hospital for Children and Adolescents at the epilepsy unit. The primary meaning of the Kiikku-infant family work is to perceive the interactional risks occurring from the parent or the child and to offer support for succeeding in the interaction. This brochure was made to support the parents in making a safe attachment with their infant. This thesis was carried out in co-operation with Laurea University of Applied Sciences and Children's hospital.

This thesis deals with the infant's messages during the first year of life, because the Kiikku-infant family work is made with the families with under one year old child. The basic messages of the baby are look, expressions, smile, baby talk and crying. The attachment firms up when the parent responds sensitively to the infant's messages, which creates a safe foundation for the infant's future life.

The content of the brochure was made from the basis of the theoretical subtext of the thesis. The pictures were designed to be similar with the text. The evaluation of the brochure was made with an enquiry form to Kiikku-infant family workers and to the target group. The meaning of the evaluation was to define how the quality criterions of a good health material work in the brochure and how the aim of this thesis has been fulfilled. The evaluation questions were made by open questions from the quality criterions of a good health material. According to the results the brochure fills its aim.

There are a lot of new research results and information about mother-child interaction. In future the brochure can be updated according to the latest research results. The evaluation questions can be made from the place where the brochure is used. The evaluation can be continued as long as there is nothing new to develop.

Key words: Early interaction, infant's messages, attachment, Kiikku- infant family work, brochure

SISÄLLYS

1	OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TARKOITUS	6
2	VAUVALLASI ON ASIAA -ESITTEEN SISÄLTÖÄ OHJAAVA TEOREETTINEN TAUSTA.....	8
2.1	Vanhemmuuteen kasvu.....	8
2.2	Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehittyminen	9
2.3	Vauvan kiinnittyminen vanhempansa ja eri kiinnittymismallit	12
2.4	Vauvan temperamentin merkitys käyttäytymiselle	14
3	VAUVALLASI ON ASIAA -ESITTEEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS.....	16
3.1	Esitteen tekstin suunnittelu ja toteutus	16
3.2	Esitteen kuvituksen suunnittelu ja toteutus.....	18
4	VAUVALLASI ON ASIAA -ESITTEEN SISÄLTÖ.....	19
4.1	Vanhemman sensitiivisyys ja vauvan tunteiden oppiminen.....	19
4.2	Katse ja ilmeet vauvan tunnetilan ilmaisun välineenä	20
4.3	Vauvan hymy sosiaalisen kommunikaation välineenä	22
4.4	Vauvan ääntely vuorovaikutuksessa ja sen merkitys kielen kehitykselle	23
4.5	Vauvan itku ja sen vaikutus vanhemman käyttäytymiselle	24
5	VAUVALLASI ON ASIAA -ESITTEEN ARVIOINTI	26
5.1	Arviointiaineiston keruu ja arvioijat	26
5.2	Arvioinnin tulokset	27
6	POHDINTA	29
	LÄHTEET	32
	LIITTEET	35
	Arviointilomake kohderyhmälle	35
	Arviointilomake vauvaperhetyöntekijöille.....	37

1 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TARKOITUS

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää esite Kiikku-vauvaperhetyöntekijöille vauvan viesteistä ja niihin vastaamisesta. Tavoitteena on, että esite toimii Hyksin Lasten ja nuorten sairaalan Lastenlinnan epilepsiayksikössä työskentelevien vauvaperhetyöntekijöiden työn tukimateriaalina. Esitteen tavoitteena on myös auttaa vanhempia muodostamaan turvallinen kiintymyssuhde vauvansa kanssa. Opinnäytetyössä käsitellään varhaista vuorovaikutusta lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana, koska Kiikku-vauvaperhetyötä® tehdään alle yksivuotiaiden lasten perheissä. Opinnäytetyö liittyy Laurea-ammattikorkeakoulun ja Hyksin Lasten ja nuorten sairaalan yhteistyöprojektiin.

Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tutkimuksen painopiste on aikaisemmin ollut yksisuuntaisesti vanhempien, ja erityisesti äidin asenteiden, kasvatustyylin sekä hoitotoimenpiteiden vaikutuksen havainnoinnissa lapsen kehitykseen. Vasta 1960-luvulta lähtien vuorovaikutussuhde lapsen ja vanhemman välillä myös toiseen suuntaan alkoi saada vakavaa huomiota. Tähän päädyttiin, kun tutkijat eivät kyenneet ennustamaan lapsen ominaisuuksia vanhemman toimintatavoista käsin, ja kun vanhemman käyttäytyminen eri lapsiaan kohtaan vaihteli huomattavasti. Lisäksi tutkimustulokset pienten vauvojen yllättävän kehittyneistä havaintotoiminnoista sekä kognitiivisista ja sosiaalisista taidoista suuntasivat huomion vauvan osuuteen vuorovaikutuksen aktiivisena osapuolena. (Lyytinen, Eklund & Laakso 2006, 58.)

Vauvan ja vanhemman vuorovaikutuksessa selkeästi havaittavat ominaisuudet vahvistavat käsitystä siitä, että kyseessä on molemminpuoliseen säätelyyn ja vaihtoon perustuva sosiaalinen suhde. Varhaista vuorovaikutusta kuvaa vuorottelun periaate, joka koskee katseita, eleitä, ilmeitä ja ääntelyä. Kummankin osapuolen toiminnot ilmenevät toisiaan täydentäen, mikä muodostaa vuorovaikutuksen perusrakenteen. Toiminnan seurausten mielekkäisyys on osoitus siitä, että tarkoituksena on viestiä toiselle osapuolelle esimerkiksi omasta tunnetilasta tai suhtautumisesta toiseen osapuoleen ja hänen reaktioihinsa. Joidenkin toimintojen aloittamisen, lopettamisen tai keston on myös todettu vaihtelevan suhteessa toisen osapuolen käynnissä olevaan tai edeltäneeseen toimintaan. (Lyytinen ym. 2006, 59.)

Lapsen syntyminen muuttaa perheen elämää ja aiheuttaa monenlaisia tunteita ja uusia haasteita arkielämässä. Kun syntyvällä lapsella on jokin vamma tai kehityksen riskitekijä, voi uuteen arkeen sopeutuminen olla vaikeaa ja perheen stressitekijät saattavat lisääntyä. Tässä elämänvaiheessa ulkopuolinen apu voi olla perheelle tärkeä tuki. (Sajaniemi & Mitts 2004, 8.) Yksittäisen perheenjäsenen hyvinvointi on perusta koko perheen terveydelle. Lapsen pitkäaikais sairaus vaikuttaa koko perheen terveyteen. (Hopia 2006, 20-21). Varhaisen

vuorovaikutuksen tukemiseen tähtäävät interventiot ovat hyvää mielenterveystyötä. Vanhemmuuden tukeminen on tärkeää, sillä epäonnistumiset lapsenhoidossa masentavat vanhempaa. (Schulman 2003, 91.) Lapsuusajan psyykinen hyvinvointi, kodin ilmapiiri ja vanhemman mielenterveys ovat yhteydessä lapsen mielenterveyden kehitykseen. (Rantala 2002, 23). Vahvistavien ja tukevien verkostojen merkitys on keskeisessä asemassa vammaisen tai sairaan lapsen syntymän yhteydessä. Riittävä tuki auttaa vanhempia jaksamaan, ja mahdollistaa sitä kautta vauvan ja koko perheen hyvinvoinnin. (Kalland 2003, 202.)

Kiikku-vauvaperhetyö® on Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätien kehittämä rekisteröity työmalli, jota toteutetaan eri terveydenhuollon ja sosiaalialan organisaatioissa. Kiikku-vauvaperhetyötä® on kehitetty kolmessa eri vaiheessa vuodesta 1999 lähtien. Ensimmäisessä työvaiheessa kehitettiin vauvaperhetyön työmalli ja toisessa vaiheessa vauvaperhetyön koulutus. Kolmannessa vaiheessa koulutus on tarkoitus siirtää kuuden eri ammattikorkeakoulun täydennyskoulutukseksi. (Korhonen & Koskinen 2008, 4.)

Kiikku-vauvaperhetyön® tavoitteena on tukea vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen kehittymistä ja lapsen kuntoutusta. Alun perin työmalli on suunnattu biologisessa kehitysriskissä olevien vauvojen perheille. Nykyisin työmallia käytetään lisäksi perheissä, joissa saattaa esiintyä psykologisia tai sosiaalisia vuorovaikutuksen riskitekijöitä. Kiikku-vauvaperhetyön® lähtökohtana on tunnistaa vanhemmasta tai lapsesta johtuvat vuorovaikutuksen riskitekijät ja tarjota tukea vuorovaikutuksen onnistumiseen. (Korhonen & Koskinen 2008, 5-6.) Keskeisenä lähtökohtana on myös perheen vapaaehtoisuus, ja siksi keskustelussa kartoitetaan perheen tuen tarpeita. Toiminta voidaan aloittaa, jos perheen tarpeet ja vauvaperhetyön tarjoama hyöty kohtaavat. Muussa tapauksessa perhe ohjataan heidän tarpeidensa mukaisen tuen piiriin neuvolan tai sairaalan sosiaalityön kautta. (Korhonen & Sukula 2004, 37.)

Kiikku-vauvaperhetyötä® tehdään perheissä joissa on vauva. Se ajoittuu ajanjaksoon, jolloin vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta luodaan. (Korhonen 2003, 37). Työ toteutuu kotikäynteinä ja työtä tehdään perheen tarpeista lähtien. Kiikku-vauvaperhetyötä® voidaan jatkaa koko lapsen ensimmäisen elinvuoden ajan. Tarvittaessa se voidaan kuitenkin lopettaa aikaisemmin, jos lapsen ja vanhempien välinen vuorovaikutus on kehittynyt optimaalisesti. Vanhempien tulee myös kokea pärjäävänsä ilman työntekijän tukea ja heidän tulee tietää, mihin ottaa tarvittaessa yhteyttä. (Korhonen & Koskinen 2008, 6.)

Tutkimustulosten mukaan Kiikku-vauvaperhetyössä® mukana olleiden lasten kognitiivinen kehitys ja emotionaalinen ilmaisu viiden vuoden iässä on verrokkiryhmään nähden edistyneempää. Tutkimustuloksia on selitetty vanhempien lisääntyneellä kyvyllä reflektoida itseään, lasta ja vuorovaikutusta. Kiikku-vauvaperhetyötä® on tarkasteltu myös vanhempien kokemus-

ten, työntekijän voimaantumisen ja kustannusten näkökulmasta. (Korhonen & Koskinen 2008, 6-7.)

Vauvaperhetyön avulla erikoissairaanhoidossa olevaa tietoa voidaan viedä kotiin tilanteissa, joissa lapsen hoitoon liittyy erityisiä vaatimuksia ja vanhempien erityisosaamista. (Korhonen & Sukula 2004, 35).

Laadukkaan terveyttä edistävän aineiston avulla voidaan tukea ja ylläpitää yksilöiden oma-voimaistumista ja terveyttä. Terveyttä tavoittelevassa aineistossa tulisi olla taustalla käsitys terveyden edistämisestä, sen arvopohjasta ja tavoitteen kannalta merkityksellisten teorioiden soveltuvuudesta. Voimavaralähtöisyys on keskeinen tekijä terveyttä edistävässä aineistossa. (Rouvinen-Wilenius 2008, 5.)

2 VAUVALLASI ON ASIAA -ESITTEEN SISÄLTÖÄ OHJAAVA TEOREETTINEN TAUSTA

Tässä luvussa tarkastellaan vanhemmuuteen kasvun prosessia, varhaisen vuorovaikutuksen merkitystä aivojen kehitykselle ja vauvan kiinnittymistä vanhempaansa. Luvussa selvitetään myös temperamentin merkitystä vauvan käyttäytymiselle. Opinnäytetyön teoreettista taustaa varten tehtiin tiedonhaku Nelli- portaalin kautta muun muassa yhdistelemällä hakusanoja varhainen vuorovaikutus, vauvan viestit, kiintymyssuhde, kiinnittyminen ja neurologinen kehitys. Hakutulosten perusteella löydettiin suomalaisia varhaisen vuorovaikutuksen keskeisiä tutkijoita ja heidän teoksiaan. Esitteen asiasisältö suunniteltiin teoreettisen viitekehyksen pohjalta.

2.1 Vanhemmuuteen kasvu

Lapsen syntyessä syntyy myös vanhemmuus, joka jakautuu äitiyteen ja isyyteen. Kulttuuri vaikuttaa vanhemmuuteen sekä äitiyden ja isyyden muodostumiseen ja toteutumiseen. (Rantala 2002, 23.) Vanhemmuuteen kasvu tapahtuu perheen sisällä. Siihen vaikuttavat muun muassa mielikuvat vanhemmuudesta, omat lapsuuden kokemukset ja yhteiskunnalliset tekijät. Perheen sosioekonomisella asemalla ja lapsen mahdollisilla erityispiirteillä on merkitystä vanhemmaksi kasvamiselle. Vanhemmuuteen kasvu ei tapahdu itsestään, vaan se vaatii runsaasti vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta ja yhdessäoloa. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille 2004, 83-84.) Lapsen syntymän jälkeen vanhemman tärkeimpiä tehtäviä on asettua kuvainnollisesti lapsen palvelukseen, ja kokea vauvan tarpeet omia tärkeämmiksi. (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 31).

Vauvan ja vanhempien välinen varhainen kiinnittyminen alkaa jo raskausaikana. Vanhemmilla on kuvitelmia lapsestaan ja he juttelevat vaistonvaraisesti lapselle. Kuvitelmien avulla vanhempi valmistautuu selviämään vauvansa kanssa erilaisista tilanteista, eli ne ovat vanhemmuuden henkistä harjoittelua. Kuvitelmien avulla kehittyy vähitellen suhde lapseen. Varhainen kiinnittyminen lapseen raskausaikana vaikuttaa vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen lapsen syntymän jälkeen. Kiintymyksen kehitys rakentaa lapselle suojan raskausajaksi auttamalla äitiä elämään rauhallisemmin ja tulemaan herkemmäksi kuin ennen. Yhteys syntymättömään lapseen saattaa myös auttaa naista välttämään asioita, jotka voivat olla vahingollisia lapselle. (Brodén 2006, 47-48, 76-78.)

Niemelä (2003, 237.) näkee äitiyden tunteen syntymisen kaksivaiheisena prosessina. Ensin äiti kohtaa lapsensa ja alkaa tutustua häneen. Samaan aikaan lapsi alkaa kohdata äitiään ja sitä kautta muuta maailmaa. Toisessa vaiheessa äidille ja vauvalle alkaa muodostua tuntu itsestä: vauvalle minätunnon alkio itsestään ja äidille tuntu itsestä juuri tämä vauvan äitinä. (Niemelä 2003, 237.) Äitiyteen kasvu aiheuttaa naisessa emotionaalisen muutoksen lisäksi myös biologisia ja fyysisiä muutoksia. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille 2004, 83). Raskausaikana nainen tulee tunteiltaan avoimeksi ja haavoittuvaksi, mikä edistää kiinnittymistä vauvaan jo raskausaikana. (Brodén 2006, 78).

Miehen kasvussa isäksi painottuu sosiaalinen ja emotionaalinen prosessi. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille 2004, 83). Itkosen (2005, 42) mukaan isän roolin sisäistäminen ja siihen kasvaminen on yhteydessä raskausaikana yhdessä puolison kanssa jaettuihin kokemuksiin. Puolison antamalla tuella on merkitystä miehen isäroolin syntymisessä. (Itkonen 2005, 42.) Isäksi tuleminen on koettu elämisen perustaksi ja miehelle luonnolliseksi asiaksi. (Mesiäislehto-Soukka 2005, 121). Toisaalta taas isän vastuuntunnon kehittymisen kannalta on merkittävää, onko hän itse halunnut lasta, vai onko hän vain taipunut puolisonsa tahtoon hankkia lapsi. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille 2004, 83). Isäksi kasvamiseen vaikuttavat muun muassa oma lapsuudenkoti, ammatti, kasvatukseen liittyvät arvot ja ympäristöstä saadut kasvatus- ja isyyskokemukset. (Mesiäislehto-Soukka 2005, 121).

2.2 Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehittyminen

Vauvalla on synnynnäinen valmius vuorovaikutukseen. Lapsella on edellytykset parhaaseen mahdolliseen kehitykseen ympäristössä, joka vastaa hänen sosiaalisiin ja emotionaalisiin tarpeisiinsa. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille 2004, 85.) Lapsen sairaus, kehitysriski tai vamma on riski vuorovaikutussuhteen rakentumiselle. Useat vauvat, joilla on jokin vamma tai erityistarve, saattavat olla epävakaita, helpommin ärsyyntyviä ja vähemmän vastaanottavaisia kuin terveet vauvat. Tällaiset tekijät voivat vaikeuttaa varhaisen vuorovaikutuksen kehittymistä. (Sajaniemi & Mitts 2004, 1, 7.) Kiintymyssuhdeteorian mukaan

lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana vanhemman ja lapsen välillä syntyvällä suhteella on tärkeä merkitys lapsen myöhemmälle psyykkiselle kehitykselle. Varhaisessa vuorovaikutuksessa syntyneet tunnekokemukset ohjaavat aivojen toiminnallista kehitystä, ja luovat pohjan koko ihmisen myöhemmälle kehitykselle. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille 2004, 85.) Tasoittava ja tynnyttävä hoiva pitää keskushermoston kiihtymystilan sopivalla tasolla, jolloin aivojen muovautumisen ja neurobiologisen kehityksen edellytykset ovat otolliset. (Sajaniemi & Mitts 2004, 2).

Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan kaikkea vauvan ja vanhemman välistä toimintaa, kuten syöttämistä, pukemista, vaippojen vaihtoa ja leikkimistä. (Tamminen 2004, 46). On tärkeää, että vanhemman ja lapsen välillä tapahtuva vuorovaikutus on samantahtista ja vastavuoroista. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille 2004, 85.) Vastavuoroisen toiminnan ja yhteisesti jaettujen kokemusten puuttuminen tai vähäisyys hidastaa aivo-toimintojen kokonaiskehitystä ja organisoitumista. (Sajaniemi & Mitts 2004, 7). Vanhemman taidot ja halu sovittaa oma toimintansa lapsen tarpeisiin, rytmiin ja vuorovaikutuksellisiin kykyihin vaikuttavat vuorovaikutuksen samantahtisuuden onnistumiseen. Vuorovaikutuksen toimiessa hyvin vanhempi pystyy nauttimaan suhteestaan lapseen ja on emotionaalisesti läsnä. Vanhemman kyetessä vastavuoroisuuteen ja ennustettavuuteen lapsen luottamus ympäristöön kasvaa. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille 2004, 85.) Vanhempaa on tärkeä tukea muokkaamaan vuorovaikutustapojaan jo varhaisessa vaiheessa silloin, kun riittävän turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle on esteitä. (Sajaniemi & Mitts 2004, 7).

Vanhemman suhde lapseen kehittyy prosessina, joka alkaa jo ennen vauvan syntymää ja jatkuu läpi elämän. Useimmilla vanhemmilla on haavekuva omasta lapsestaan jo raskausaikana. Tämä mielikuva vaikuttaa siihen, miten vanhemmat toimivat vuorovaikutuksessa lapsen kanssa syntymän jälkeen. (Axelin, Inberg & Salanterä 2007, 193.) Vauvan synnyttyä vanhempien on kyettävä joustamaan odotusaikana vauvasta luomistaan mielikuvista ja opittava ymmärtämään, millainen vauva on ja mitä hän viestii eleillään ja ääntelyllään. Vanhemman voi olla hankala tulkita vauvan viestejä ja vastata niihin, jos hän on liian sidoksissa mielikuviinsa. (Salo 2002, 51.)

Vauvan aivojen kehittyminen on monivaiheinen prosessi, jonka kiihkein vaihe alkaa noin kolme kuukautta ennen syntymää ja jatkuu kolmanteen ikävuoteen asti. Aivojen varhaisen kehittymisen vaihe on katsottu olevan merkityksellisin myöhemmän oppimisen ja kehittymisen kannalta. Aivojen kehitys tapahtuu alkeellisimmista osista kehittyneimpiin osiin. Syvin kerros sijoittuu aivorunkoon, ja sitä kutsutaan liskoaivoiksi. Alue edustaa matelijoiden ja lintujen kehitystasoa. (Mäkelä 2006a, 14-15.) Ennen syntymää ja synnytyksen jälkeisten viikkojen aikana vauvan on opittava sopeuttamaan oma elimistönsä, sen havainto- ja reaktiomallit sekä

oma-aloitteisuus ympäristöön, jossa elää. Liskoaivot vaikuttavat muun muassa tarkkaavuu-
teen, vireystilaan ja automaattisiin ruumiintoimintoihin autonomisen hermoston kautta. Ne
ohjaavat kykyä tunnistaa oma äiti ja suuntautua valikoiden häntä kohti. Vauvan kiinnostus,
kyllästyminen, ilahtuminen ja inho ovat näiden varhaisten keskusten toimintaan liittyviä yksi-
löllisiä kokemuksia. Yksilön reaktiot ovat tällä kehitystasolla mustavalkoisia - joko hyviä tai
pahoja. Tässä aivojen kehitysvaiheessa vanhemman tehtävänä on kannatella lastaan. Van-
hempi asettaa silloin omat elintoimintonsa kosketuksen kautta vauvan elintoimintojen rinnal-
le, jolloin vanhemman on mahdollista säädellä aikuisen vakaudellaan vauvan elintoimintoja.
Kannattelu tarjoaa vauvalle välttämättömän, tyyntävän ja rauhoittavan sekä kiihkeästi
innostavan ja iloa synnyttävän kehityksellisen ympäristön. Hyvän kannattelun ja fyysisen kos-
ketuksen avulla on mahdollista tukea vauvan liskoaivojen elintoimintoja ohjaavaa kehitystä ja
valmistaa niitä hallitsemaan stressiä paremmin. (Mäkelä 2003, 110-113.)

Seuraava kehityksellinen taso sijaitsee aivorungon ja isoivojen kuorikerroksen välissä. Sitä
kutsutaan limbiseksi järjestelmäksi ja se edustaa lajikehityksessä nisäkkäiden tasoa. Manteli-
tumake on sen alkukantaisin keskus ja toimii liskoaivojen korkeimpana ohjauskeskuksena.
(Mäkelä 2006a, 15.) Toiminnallisesti limbinen järjestelmä muodostaa väliaivoille informaatio-
ta jäsentävän rakenteen, joka vaikuttaa vauvan havainnointiin ja käyttäytymiseen. Vauva
siirtyy mustavalkoisuudesta sosiaalisuuden ja jaettujen tunteiden kehityskauteen, minkä myö-
tä vauvan sisäisiin tiloihin tulee valtava kirjo. Vauvan kiinnittyminen vanhempaan antaa ko-
kemuksellisen perustan oppia tunteiden avulla arvioimaan toisen ihmisen päämääriä. Vauva
tarkastaa vanhemman kasvojen ilmeestä ja ruumiin olemuksesta, onko jokin tilanne tai ihmi-
nen turvallinen. Ilmiötä kutsutaan sosiaalisesti tarkastamiseksi, jolloin vauvan limbinen jär-
jestelmä oppii reagoimaan tilateisiin vanhemman reaktiotapojen mukaisesti. (Mäkelä 2003,
114-115.)

Kehittyäkseen vauva tarvitsee vuorovaikutuskumppanin, joka pystyy virittäytymään vauvan
tunnetiloihin. Vauva ilmaisee halunsa sosiaaliseen kanssakäymiseen katseen ja hymyn avulla.
Vanhemman näkökulmasta virittäytyminen on vauvan tunnetilan aistimista ja sen heijastamis-
ta vauvalle takaisin eleiden, ilmeiden, äänenpainojen ja liikehännän kautta. Riittävän hyvä
vanhempi vahvistaa vauvan positiivisia tunnetiloja heijastamalla niitä siihen asti, kun vauvan
kyky kestää tunnetilojen voimaa lähestyy rajaansa. Silloin vanhemman tehtävänä on tyyntä-
tää omaa tunneilmaisuaan ja antaa vauvan palautua rauhallisempaan sisäiseen tilaan. Usein
tunnetasolla virittäytyneestä tilasta palautuakseen vauva tarvitsee omaa tilaa ja ilmaisee sen
kääntämällä katseensa pois. Virittynyt vanhempi antaa tällöin vauvalle hänen tarvitsemansa
oman tilan. Jos vauva ilmaisee avoimen hätäntyneenä tunteitaan, vanhemman tehtävänä on
rauhottaa vauvaa virittäytymällä vauvan hädän intensiteettiä ja tyyntäytää omaa tunneil-
maisuaan. Kuvantamismenetelmien avulla on pystytty havaitsemaan, että tunteiden yhteen
virittäminen lisää vauvan positiivisia tunteita välittävän ”vertaarisradan” toimintaa. Tämän

kehityksen myötä kehitty kyky tunkea onnea, iloa ja riemua sekä kyky värittää omat kiintymyksen tunteet lämmöllä ja rakkaudella. (Mäkelä 2003, 114-115.)

Seuraavaksi kehitty uusi isoavokuori, jota pidetään limbisen järjestelmän keskeisten säätelytoimintojen ohjauskeskuksena. (Mäkelä 2006a, 15). Tämä tapahtuu vauvan ollessa noin kahdeksan kuukauden ikäinen. Lapsi alkaa kiinnittää huomionsa siihen, mihin hänen kanssaan vuorovaikutuksessa oleva aikuinen on tarkkaavaisuutensa suunnannut. Lapsi pystyy havaitsemaan oman havaintonsa rinnalla samanaikaisesti toisen ihmisen havainnointia ja reaktioita. Pieni vauva voi kiinnostua siitä, mitä aikuinen hänelle näyttää, mutta jaettuun tarkkaavaisuuteen kykenevä vauva on erityisen kiinnostunut siitä, miten aikuinen itse suhtautuu. Sama aikuinen suhtautuu eri tavoilla erilaisiin asioihin ja eri aikuisilla on yksilöllinen suhtautumistapa samoihin asioihin. Henkilökohtaisten merkitysten alueen avauduttua lapsi voi alkaa arvostaa toisen näkökulmaa. Yhteiset kokemukset ja havainnot saavat intensiivisen tunnelatauksen. Samoihin aikoihin vauva opettelee myös sanoja ja niiden merkitys syvenee yhdessä koetuista tilanteista. Yhdessä maailmaan tutustuminen antaa lapselle uusia ulottuvuuksia. Mielen maailma alkaa hahmottua lapselle, minkä avulla tulee mahdolliseksi kehittää ymmärtävää empatiaa. (Mäkelä 2003, 120.)

Tunteiden yhteensovittaminen sekä yhteisten merkitysten luominen ovat keskeisimpiä aivojen kehityksen synnyttämiä tekijöitä vauvan ja äidin välisessä vuorovaikutussuhteessa. Nämä suhteessa olemisen tasot säilyvät merkityksellisinä läpi koko elämän. Ajan ja erilaisten kokemusten myötä ne syvenevät ja monipuolistuvat peruskokemuksina olemisesta ja vuorovaikutuksesta toisen ihmisen kanssa. (Mäkelä 2003, 121.)

2.3 Vauvan kiinnittyminen vanhempaansa ja eri kiinnittymismallit

Lapsella on sisäsyntyinen tarve kiinnittyä hoitajaansa. Hengissä säilymisen elinehtona on, että lapsi saa olla täysikasvuisen, viisaamman ja kokeneemman yksilön lähellä. (Sinkkonen 2003, 93.) Kiinnittymisteorian perusajatuksena on, että vanhemman tehtävä on suojella lasta, mikä avulla lapselle muodostuu turvallinen perusta. Tästä perustasta käsin lapsi voi lähteä tutkimaan ympäristöään ja palata takaisin vanhemman luokse kaivatessaan turvallisuutta ja suojaa. (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 15.) Vanhempien antaman kiintymyssuojan myötä lapsi voi muodostaa ensimmäisen emotionaalisen ihmissuhteen, kiintymyssuhteen. (Salo 2002, 45). Kun lapsi saa paljon tyyntäviä kokemuksia, hän oppii luottamaan siihen, että kiihtymystila laskee ja mielihyvän kokemus palautuu. Tällöin lapsi pystyy suuntautumaan ulkomaailmaan uteliaana ja kohtaamaan uudet haasteet ilman lamaannuttavaa pelkoa. (Sajaniemi & Mitts 2004, 4.)

Lapsi kiinnittyy vanhempaansa kiintymyssuhdeteoreetikko John Bowlbyn mukaan neljän eri vaiheen kautta. Aluksi vauva on orientoitunut toista ihmistä kohti, mutta vauvan kyky käyttäytyä valikoivasti on rajallinen. Toisessa vaiheessa vauva valitsee viestiensä kohteeksi häntä hoivaavan aikuisen. Kolmannessa vaiheessa vauva vierastaa muita ja käyttää häntä hoivaavaa aikuista turvallisena perustana. Neljännessä vaiheessa lapsi ja vanhempi muodostavat neuvottelusuhteen, jossa he oppivat molemminpuolisesti neuvottelemaan ja muuttamaan käyttäytymistään tilanteeseen sopivaksi. (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 17-18.)

Vanhemman kyky toimia kiinnittymishahmona edellyttää reagointialttiutta ja herkkyyttä vastata vauvan tarpeisiin. Toisin sanoen vanhempi vastaa lapsen viesteihin nopeasti ja oikein, ja lisäksi vanhemman käytöksen tulee olla riittävän ennustettavaa. Tällöin äiti-lapsiterapeutti Margareta Brodenin mukaan vanhempi huomaa lapsen viestit ja tulkitsee ja vastaa niihin oikein sekä riittävän nopeasti. Lapsen turvallisena kiinnittymiskohteenä oleminen vaatii vanhemmalta emotionaalista läsnäoloa. Vanhemman on oltava välittömästi lapsen saatavilla, jolloin lapsi kokee turvallisuutta ja jatkuvuutta. Vanhemman tärkeimpiä taitoja on havaita vauvan paha olo ja muokata sitä hyväksi tai paremmaksi. (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 18-19.)

Vauvan kiinnittymisen funktio on elossa pysyminen. Lapsi aktivoi käyttäytymisellään hoivaa ja varmistaa eloonjäämistään. Vanhemman kiintymyksen funktio on hoivata ja suojata lasta. Vauvan ja vanhemman erossa olo toisistaan vauvan ensimmäisen ikävuoden aikana voi olla uhka kiinnittymiselle. Lapsi ei kykene pitämään mielessään kuvaa hoivaajastaan kovin kauaa, joten liian pitkä erossa olo hoivaajasta on lapsen kokemuksena hoivaajan menetys. John Bowlbyn mukaan lapsi voi olla erossa äidistään niin monta päivää kerrallaan kuin on vuosiltaan vanha. Tämä pätee lapsen kohdalla noin viiden vuoden ikään asti. (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 22-27.)

Lapsi voi olla joko turvallisesti, välttelevästi tai ristiriitaisesti kiinnittynyt vanhempaansa. (Sinkkonen 2001, 43). Turvallisesti kiinnittyneen lapsen viesteihin on vastattu oikein ja riittävän nopeasti. Tämä alentaa lapsen hätäannuksen astetta ja vähentää lapsen tarvetta ylikorostaa viestintäänsä. Lapsi uskaltaa näyttää avoimesti sekä negatiivisia että positiivisia tunteitaan. (Sajaniemi & Mitts 2004, 3.) Ainsworthin havaintojen mukaan turvallisesti kiinnittyneet lapset osoittavat erossa ollessaan kaipaavansa äitiä, ja tavatessaan äidin menevät lähemmäksi ja ilmaisevat ilahtuvansa jälleennäkemisestä. (Sinkkonen 2003, 95).

Välttelevästi kiinnittynyt lapsi on saanut viesteihinsä epäsensitiivistä vastetta. Lasta on palkittu positiivisista ilmaisuista, mutta hätäviesteihin ei ole kiinnitetty huomiota. Lapsi oppii olemaan näyttämättä negatiivisia tunteitaan ja pyrkii turvautumaan ympäristön kognitiiviseen informaatioon. (Sajaniemi & Mitts 2004, 3.) Äidistä erossa ollessaan lapset voivat leikkiä in-

noikkaasti, mutta osoittavat minimaalisen vähän stressin merkkejä. Äidin jälleen nähdessään välttelevästi kiinnittynyt lapsi saattaa katsoa pois päin ja suorastaan välttää aktiivista kontaktia vanhemman kanssa. (Sinkkonen 2003, 95-96.)

Ristiriitaisesti kiinnittyneelle lapselle on vastattu hätäviesteihin satunnaisesti ja vaikeasti ennakoitavasti. Lapsi oppii luottamaan vain tilanteiden sen hetkiseen tunnelmaan. Jotta lapsi voisi turvata oman turvallisuuden kokemuksensa, hän oppii ylikorostamaan omia pelon, turvan, tarpeiden ja kiukun ilmaisujaan. (Sajaniemi & Mitts 2004, 3.) Äidistään erossa ollessaan lapsi voi olla voimakkaiden tunteiden vallassa ja käyttäytyä passiivisesti. Jälleenkohtaamisessa lapsi voi pyrkiä äidin syyliin, mutta saattaa yllättäen torjua äitinsä vihaisesti. (Sinkkonen 2003, 96.)

Varhaisen kiintymyssuhteen laadulla on ratkaiseva merkitys ihmisen myöhemmälle kehitykselle. Merkityksellisin ero turvallisesti ja turvattomasti kiintyneiden ihmisten välillä on havaittu siinä, miten ihminen käsittelee kehityksellisiä kriisejä, kuten siirtymistä lapsuudesta murrosikään ja murrosiästä aikuisuuteen, sekä miten hän selviytyy myöhemmän elämän kriiseistä. Kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa myös siihen, miten ihminen havaitsee ja tulkitsee ympäristöään, miten hän tulkitsee muiden ihmisten käytöstä ja millaisia päättelyketjuja ja syy-seuraussuhteita hän kykenee rakentamaan. Turvaton kiintymyssuhde altistaa ihmisen kokemaan maailman pahana ja pelottavana ja näkemään muut ihmiset omaa etuaan tavoittelevina ja epäluotettavina kumppaneina. (Keltikangas-Järvinen 2004, 184, 186.)

2.4 Vauvan temperamentin merkitys käyttäytymiselle

Syntymästään saakka vauvat ovat hyvin erilaisia ei-kielellisessä käyttäytymisessään. Näitä eroja kutsutaan temperamenttieroiksi. Vauvan temperamentti vaikuttaa siihen, miten hän reagoi ympäristönsä ihmisiin ja tapahtumiin ja miten nopeasti hän kykenee rauhoittumaan uusissa tilanteissa. (Salo 2002, 52.) Temperamenttipiirteet on jaettu kolmeen eri ryhmään: helppoon, hitaasti lämpenevään ja vaikeaan temperamenttiin. (Keltikangas-Järvinen 2004, 62.)

Helpon temperamentin ryhmään kuuluville lapsille on ominaista unirytmien ja nälän säännöllisyys, positiivinen suhtautuminen uusiin asioihin, halu lähestyä uusia ihmisiä, tapahtumia, esi-keitä ja kyky sopeutua muutoksiin. Tällaisilla lapsilla on myös positiivinen mieliala, korkea ärsytyskynnys ja he eivät osoita tunteitaan kovin intensiivisesti. (Keltikangas-Järvinen 2004, 62.)

Hitaasti lämpenevät lapset suhtautuvat kohtalaisen vaisusti mutta negatiivisesti uusiin asioihin. He sopeutuvat hitaasti uusiin asioihin huolimatta siitä, onko heillä ollut toistuvia mahdol-

lisuuksia tutustua kyseiseen asiaan. Hitaasti lämpenevät lapset eivät suhtaudu voimakkaasti niin negatiivisiin kuin positiivisiin reaktioihin ja heidän biologinen rytmensä on usein melko säännöllinen. Kaikki uusi, kuten vieraiden ihmisten tapaaminen, aiheuttaa hitaasti lämpenevissä lapsissa vastustusta. On oleellista, että lapsen annetaan yhä uudelleen käyttää aikaa uusiin asioihin tutustumiseen. Näin hän alkaa asteittain mukautua ja osoittaa mielenkiintoa, mielihyvää ja positiivista suhtautumista. (Keltikangas-Järvinen 2004, 63-64.)

Vaikean temperamentin keskeinen piirre on biologisten toimintojen epäsäännöllisyys. Vauvan ruokailurytmiä on vaikea arvioida ennalta ja hänen unirytmensä on epäsäännöllinen. Vaikeaan temperamenttiin kuuluvien lasten sopeutuminen kestää pitkään, ja heidän ensireaktionsa uusia ihmisiä ja sosiaalisia tilanteita kohtaan on vetäytyneitä ja varauksellista. Tällaisille lapsille arjen säännöllisyys on erityisen tärkeää. Vaikean temperamentin lapset suhtautuvat negatiivisesti kaikkeen uuteen ja lapsen reaktiot ja protestoinnit ovat voimakkaita. Lapsi itkee herkästi, usein ja pitkään sekä hän on usein ärtyisä ja huonolla tuulella. (Keltikangas-Järvinen 2004, 65-66.) Vauvat, jotka joutuvat käyttämään paljon energiaa sisäisen fyysisen tasapainon ylläpitämiseen, joutuvat usein vastavuoroisesti vähentämään ympäristöön suuntautumistaan ja vuorovaikutukseen osallistumistaan. (Ahlqvist-Björkroth 2007, 128).

Mäntymaan (2006) mukaan äidin käsityksellä vauvansa temperamenttityypistä on yhteys vuorovaikutuksen laatuun äidin ja vauvan välillä. (Mäntymaa 2006). Temperamenttiltaan vähemmän reagoiva lapsi saattaa saada vähemmän aloitteita ja palautetta vanhemmaltaan. Lapsen omat aloitteet saavat sensitiivisen vanhemman mukauttamaan omaa toimintaansa. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille 2004, 88.) Vanhemman on opittava tulkitsemaan vauvansa viestejä ja kyettävä sovittamaan tunnetilansa ja käyttäytymisensä vastamaan lapsen temperamenttia, koska pieni vauva ei kykene muuttamaan itseään. (Salo 2002, 52). Jos vanhempi ei kykene sovittamaan käytöstään yhteen vauvan temperamentin kanssa, siitä voi muodostua riskitekijä lapsen elämään. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille 2004, 215). Herkästi reagoiva, itkuinen ja ärtyisä vauva ei voi tahdonalaisesti muuttua kiltiksi ja helposti rauhoittuvaksi. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että vanhemmat saavat tarvittaessa apua ja neuvoja toimiakseen vaativan vauvan kanssa. (Salo 2002, 52.)

3 VAUVALLASI ON ASIAA -ESITTEEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Tässä luvussa kuvataan Vauvallasi on asiaa -esitteen suunnittelu- ja toteutusprosessi. Ensin kuvataan esitteen tekstin sisällön suunnittelu, koska aikataulullisesti se tehtiin ensin. Tämän jälkeen selvitetään esitteen kuvauksen suunnittelu ja toteutus, koska ne tehtiin esitteen tekstisisällön pohjalta.

3.1 Esitteen tekstin suunnittelu ja toteutus

Terveysaineiston yleisen tavoitteen mukaan terveysaineiston tulee vastata kohderyhmän sen hetkisiä tarpeita. Aineiston tarkoituksena on tukea yksilöitä ja ryhmiä terveyden kannalta myönteiseen käyttäytymiseen. (Rouvinen-Wilenius 2008, 3.) Opinnäytetyössä kohderyhmänä ovat Lastenlinnan epilepsiayksikön Kiikku-vauvaperhetyön® asiakkaat. Esite on tarkoitettu herättelymateriaaliksi vanhemmille, minkä avulla vanhemmat voivat miettiä oman vauvansa yksilöllisiä viestejä. Esite on käsitelty terveen lapsen näkökulmasta, koska Lastenlinnan epilepsiayksikön vauvaperhetyön asiakkaiden kehitykseen liittyvät poikkeamat ovat hyvin moninaisia. Vauvaperhetyöntekijä Teija Peltosen (henkilökohtainen tiedonanto 13.5.2009) mukaan esitteen rajaaminen koskemaan jotain tiettyä kehityspoikkeamaa olisi rajannut kohderyhmän liian suppeaksi. Peltosen mukaan vanhemmille jaettavalle materiaalille on käyttöä.

Viestintävälineen oikea valinta vaikuttaa siihen, miten ymmärrettävästi, tehokkaasti ja oikea-aikaisesti viestintä toimii. Viestintäkanavan valintaan vaikuttaa aineiston suunniteltu käyttötarkoitus. Yksilöohjauksen tukena voidaan käyttää esitettä. (Parkkunen, Vertio & Koskinen-Ollonqvist 2001, 8). Esitteen etuihin kuuluu, että asiakas voi tutustua materiaaliin omaan tahtiinsa ja tietoa voi kerrata ja jakaa. Lisäksi esitteen hyötynä on, että työntekijä voi käydä läpi esitteen sisältöä yhdessä asiakkaan kanssa. Esite, jota ei ole tehty kaupallisessa tarkoituksessa, on edullinen kehittää. (Ewles & Simnett 1995, 229).

Vauvallasi on asiaa -esitteessä tarkastellaan vauvan viestejä ja niihin vastaamista. Esitteen sisältö suunniteltiin teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Esitteen tekstiä suunniteltaessa käytettiin erityistä huomiota siihen, että kieli on selkeää ja hienovaraista lukijaa kohtaan. Vaikeita lainasanoja ja erikoistermejä vältettiin. Tekstin määrä pyrittiin pitämään kohtuullisena, ja asiat haluttiin esittää tiivistetysti. (Ewles & Simnett 1995, 235.) Pikamuisti pystyy käsittelemään kerrallaan vain 5-10 sanaa, joten se ylikuormittuu liian pitkistä ja monimutkaisista lauserakenteista. Aivot pystyvät käsittelemään kerrallaan vain pari pikamuistillista asiaa, joten lauseiden tulisi olla korkeintaan 15-20 sanaa pitkiä. Muuten sisällön ymmärrettävyys laskee. (Parkkunen ym. 2001, 13.)

Asioiden esitystapa vaikuttaa helppolukuisuuteen. Asiat kannattaa esittää positiivisesti, mikäli se on mahdollista. Esitettävää asia on myös helpompi hahmottaa ja ymmärtää, jos se on esitetty havainnollisesti. Havainnollistettavuutta lisää myös, jos lukija voi samaistua asiaan. Passiivin sijasta tekstissä kannattaakin käyttää aktiivia. Kappalejako kannattaa käyttää, koska se on merkki siitä, että käsiteltävä asia vaihtuu. Tällöin myös tekstiä on helpompi hahmottaa. (Parkkunen ym. 2001, 14.) Vihjeitä ja neuvoja- osio kirjoitettiin aktiivimuotoon, jotta teksti olisi osoitettu selvästi lukijalle itselleen.

Esitettä luetutettiin vauvaperhetyöntekijä Peltosella sekä käsikirjoitus- että toteutusvaiheessa. Peltosen mielipidettä kysyttiin esitteen rakenteesta, lausemuodoista, sanavalinnoista ja kuvista. Peltosen palautteen mukaan vaihdettiin muutama sana toiseksi, mutta suurempia muutoksia ei tehty, sillä esite miellytti Peltosta alusta saakka. Epilepsiayksikössä työskentelevältä toiselta vauvaperhetyöntekijältä saatiin idea esitteen loppuun laaditusta kirjallisuusluettelosta. Peltonen kertoi tapaamiskerroilla, että esite vastasi hänen mielikuviaan siitä, millaista esitettä hän oli ajatellutkin kehitettävän. Peltosen palaute ja mielipiteet koettiin tärkeänä, koska esite tulee pääasiassa hänen käyttöönsä. Yhteydenpito tapahtui lähinnä sähköpostitse ja puhelimitse. Lisäksi opinnäytetyöprosessin aikana tavattiin Peltosta kasvotusten epilepsiayksikössä yhteensä neljä kertaa.

Lukijalle-kappale johdattaa lukijan aiheeseen, ja siinä kerrotaan kiintymyssuhteen merkityksestä vauvan kehitykselle. Vauvan temperamentti vaikuttaa vahvasti vauvan käyttäytymiseen, joten se koettiin tärkeänä kuvailla esitteen alussa ennen varsinaisia viestejä. Vauvan perusviestejä ovat katse, ilmeet, eleet, hymy, ääntely ja itku. Yhtä viestiä käsitellään esitteessä yhden aukeaman verran. Toisella sivulla kerrotaan yleisesti viestistä ja toisella sivulla annetaan vanhemmalle vihjeitä ja neuvoja siitä, kuinka viestiin voi vastata. Jokaisen viestin kohdalla on tekstiä tukeva kuva vauvasta. Joihinkin vihjeitä ja neuvoja- sivuille lisättiin myös vanhemman ja vauvan vuorovaikutuksellinen kuva tekstiä elävoittämään. Lopuksi-kappale kirjoitettiin kokoamaan yhteen ja tiivistämään esitteen sisältö. Viimeiselle sivulle koottiin kirjallisuusluettelo vanhemmille sopivasta aineistosta aiheeseen liittyen. Kirjallisuusluettelon avulla haluttiin kannustaa kohderyhmää hankkimaan lisätietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta ja lapsen kasvatuksesta. Esitteen nimeä alettiin miettiä vasta, kun esite oli sisällöltään kokonaan valmis. Nimen haluttiin olevan mielenkiintoa herättävä, positiivinen ja kohdistuvan suoraan lukijalle. Esitteen nimi muotoutui lopulta melko helposti muutaman vaihtoehdon joukosta.

3.2 Esitteen kuvituksen suunnittelu ja toteutus

Kuvituksen käytöstä on hyötyä asian muistissa säilymisen kannalta. Kuvan ja tekstin yhdistäminen on tehokkaampaa kuin erikseen esitettyinä. Kuvituksella on esitteen perusviestin lisäksi symbolinen ja esteettinen merkitys, mutta esteettisyys ei kuitenkaan saa mennä perusviestin edelle. (Parkkunen ym. 2001, 16-17.)

Kuvat suunniteltiin esitteen sisällön pohjalta. Ennen kuvaustilanteiden toteutusta kirjoitettiin ylös ajatuksia siitä, minkälaisia kuvia tarvitaan. Tarkoituksena oli kuvata vauvan ilmeitä ja eleitä mahdollisimman monipuolisesti. Tavoitteena oli saada kuvia jokaisesta esitteessä käsiteltävästä viestistä. Itkun ja lohdutuksen kuvaaminen koettiin kaikista haastavimmaksi. Tämän uskottiin mahdollistuvan vain käyttämällä kuvauksiin riittävästi aikaa, jolloin vauva saataisi jossain tilanteessa itkeä luonnollisesti. Lisäksi suunniteltiin kuvia, joista välittyisi aitoja vuorovaikutustilanteita vauvan ja vanhemman välillä. Ilmapiiri ja tilanne haluttiin luoda mahdollisimman luonnolliseksi ja ”arkiseksi” vauvalle, jotta kuvat eivät olisi teennäisen oloisia. Kuvista haluttiin välittyvän luonnollisuus ja aitous. Kuvauspaikka suunniteltiin mahdollisimman valoisaksi ja vaaleataustaiseksi. Kuvauksessa hyödynnettiin luonnonvaloa kuvaamalla osa kuvista ikkunan edessä. Tausta pyrittiin saamaan mahdollisimman neutraaliksi, jotta huomio kuvattavista henkilöistä ei olisi kohdistunut esimerkiksi huonekaluihin ja esineisiin.

Kuvaukset toteutettiin kolmessa eri erässä. Ensimmäisellä kuvauskerralla vauva oli vasta 6 viikkoa vanha, joten kuvien joukosta löytyi vain yksi käyttökelpoinen otos, eli kuva, jossa vanhempi ja vauva ovat katsekontaktissa. Kaksi seuraavaa kuvauskertaa toteutettiin eri vuorokaudenaikoina, jolloin pystyttiin hyödyntämään vauvan päivärytmiä ja saamaan mahdollisimman monipuolisia kuvia. Ensimmäinen kuvauskerta toteutettiin vauvan herättyä päiväunilta. Vauva oli tällöin virkeä ja hymyileväinen. Osa kuvista otettiin vauvan leikkiessä yksin ja loput kuvat vanhemman ja vauvan välisistä aidoista vuorovaikutustilanteista. Toisella kuvauskerralla vauvaa kuvattiin hänen päivärytmiensä mukaan pitkin päivää. Tällöin mahdollistui kuvata myös luonnollista itkutilannetta. Kuvat otettiin digitaalisella järjestelmäkameralla, ja toinen opinnäytetyöntekijöistä toimi pääasiallisena kuvaajana.

Suurena etuna koettiin mahdollisuus kuvata omaa vauvaa, minkä vuoksi uskotaan onnistuneen saada luonnollisia kuvia. Kuvia otettiin yli 500 kappaletta ja niitä käytiin läpi useampana päivänä. Esitteen sisältöä oli tähän mennessä ehditty kirjoittaa ja kuvien haluttiin tukevan esitteen sisältämää tekstiä. Kuvia soviteltiin yhteen tekstin kanssa, ja lopulta löydettiin parhaiten tekstin kanssa yhteensopivat kuvat. Esitteen ulkoasuun ei kiinnitetty enempää huomita, koska esite painettiin HUS:in toimesta. Tiedottaja Niina Kauppinen vastasi esitteen visuaalisesta ulkoasusta.

4 VAUVALLASI ON ASIAA -ESITTEEN SISÄLTÖ

Tässä luvussa tarkastellaan vauvan viestejä ja niihin vastaamista. Luvussa kuvaillaan ensiksi vanhemman sensitiivisyyden merkitystä vauvan viestien kuulemisen ja vastaamisen kannalta. Vauvan perusviestit, joita ovat katse, ilmeet, eleet, hymy, ääntely ja itku, on käsitelty omina alalukuinaan.

4.1 Vanhemman sensitiivisyys ja vauvan tunteiden oppiminen

Vaikka vauvan sosiaaliset valmiudet ovatkin kehittymättömiä, vauva on kuitenkin alusta asti mukana muovaamassa ensimmäisiä ja tärkeimpiä ihmissuhteitaan. (Stern 1982, 45). Vauvalla on luonnostaan monia biologisia, emotionaalisia, kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja, joiden avulla hän pyrkii aikuisen läheisyyteen. Vauva kykenee jo varhain hakeutumaan aikuisen luokse hymyn, katseen, itkun ja ääntelyn avulla. (Sajaniemi & Mitts 2004, 5.) Vauva viestii myös kehollaan ja liikkeillään ja ottaa vastaan viestejä ihonsa ja kehonsa kautta. (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 47). Vanhemmat viestivät vauvalle puheen, ilmeiden, eleiden, kosketuksen, otteiden, liikuttelun ja fyysisen läheisyyden välityksellä. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille 2004, 85).

Ensimmäisen elinvuotensa aikana vauva on hyvin riippuvainen häntä hoitavien aikuisten kyvyistä ymmärtää, jakaa ja säädellä omia kokemuksiaan ja tunnetilojaan. (Puura 2001, 1115-21). Ihmisellä on sisäinen valmius kokea erilaisia tunteita, ja tämä perusvalmius vahvistuu, kun lapsi saa kokea tunteet yhdessä toisen ihmisen kanssa. Tällöin tunne tulee hänelle tutuksi ja jäsentyy suhteeseen toisten tunteiden kanssa. (Mäkelä 2006a, 26.)

Vanhemman sensitiivisyydellä on keskeinen osa vauvan kehityksen kannalta. Sensitiivinen vanhempi tunnistaa vauvan viestit ja vastaa niihin mahdollisimman osuvasti ja nopeasti. Vanhempi on siis vauvan tunnetilojen tulkitsija ja ymmärtäjä, joka on psyykkisesti läsnä vuorovaikutuksessa vauvan kanssa ottamalla huomioon vauvan tarpeet ja vastaamalla niihin. (Kivijärvi 2003, 252.) Tällä tavoin vauvan perusvalmius kokea kaikenlaisia tunteita vahvistuu. Puhutaan peilaavasta aikuisesta, joka heijastaa vauvan tunteen hänelle takaisin eleillään, ilmeillään ja äänenpainollaan. Kun vauva näkee oman viestinsä palaavan vahvistettuna takaisin, hänen vireystilansa nousee, ja samalla stressikeskus rauhoittuu. Tämä vahvistaa vauvan myönteisiä tunteita, ja samalla myös vauvan vaikeat tunteet tasoittuvat nopeammin kuin vain fyysisesti rauhoitettaessa. Tätä ilmiötä kutsutaan virittäytymiseksi ja tunteiden yhteen sovittamiseksi. (Mäkelä 2006a, 26.)

Tyypillisessä emotionaalisessa vuorovaikutussuhteessa vauva palauttaa saamansa positiivisesti sävytetyn ja vahvistetun viestin takaisin aikuiselle. Vastauksessaan aikuinen voi lisätä viestin

intensiteettiä tai rauhoittaa sitä, mikäli vanhempi aistii vauvan kokemuksen intensiteetin olevan keskushermoston hallinnan ylärajoilla. Tällainen nopeasti vahvistuva vuorovaikutuksen kehä lisää vauvan mahdollisuuksia kokea positiivisia tunteita. Vauvan aivot pystyvät hallitsemaan vain tietyn määrän kiihtymystä, ja yksin koettuna voimakkaat tunteet ovat vauvan säätelykyvyn yläpuolella. Vauvaan virittynyt aikuinen voi auttaa vauvaa kokemaan eri tunnesävyt ja niiden erilaiset kiihtymystilat tunteiden yhteensovittamisen kautta. (Mäkelä 2006a, 27.)

Vanhemman johdonmukainen ja sensitiivinen vastaaminen vauvan viesteihin auttaa lasta tunnistamaan omia tarpeitaan ja tunnetilojaan. Samalla vauva oppii, että on hyväksyttävää viestittää tunteistaan ja kokemuksistaan toisille ihmisille, ja että se johtaa myönteiseen lopputulokseen. (Lyytinen ym. 2006, 61.) Jotta vanhempi voi vastata sensitiivisesti vauvan tunteisiin ja tarpeisiin, hänen täytyy olla yhteydessä omiin tunteisiinsa. Vain omien tunteidensa kautta vanhempi pystyy ymmärtämään vauvan tunneilmaisua. (Savinainen-Makkonen, Kunnari, Kaarlonen & Kulovesi 2007, 134.) Nämä kokemukset ovat merkittäviä lapsen emotionaalisen itesäätelyn ja myönteisen itsetunnon rakentumisen kannalta. (Lyytinen ym. 2006, 61.) Vanhemman emotionaalisella läsnäololla on merkitystä myös empatian taitojen kehittymiselle. (Savinainen-Makkonen ym. 2007, 134).

4.2 Katse ja ilmeet vauvan tunnetilan ilmaisun välineenä

Vauvan täytyy itse luoda kuva koko esine maailmasta, siis kuva häntä ympäröivistä esineistä ja ihmisistä. Vastasyntynyt pystyy refleksiensä avulla kiinnittämään katseensa kohteeseen ja seuraamaan sitä silmillään ja päällään. Vauvalla on synnynnäinen taipumus etsiä itselleen virikkeitä, ja hänen psyykensä on järjestäytynyt niin, että kokemukset suurenevat, monimutkaistuvat ja laaja-alastuvat vähitellen. Vastasyntynyt näkee noin 20 cm:n etäisyydelle. Ensimmäisinä viikkoina vauva käyttää suuren osan valveaikaajastaan syömiseen, jolloin hänellä on mahdollisuus katsella äidin kasvoja, jotka ovat vastasyntyneen tärkein visuaalinen kohde ja lapsen ihmissuhteiden lähtökohta. (Stern 1982, 46-49.) Vauvalla on myös luontainen taipumus katsella mieluiten ihmiskasvoja. Vauva tutkii katseellaan tarkkaavaisesti silmien seutua ja hiusrajaa. Vauva osaa taitavasti havaita kasvojen eri osien välillä esiintyvää epäsointua. Jos vauvaa katsovan ihmisen suu hymyilee, mutta silmät ovat surulliset, vauva hätäntyy. Pieneltä vauvalta on siis vaikea salata tunteita. (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 48.) Tämä johtuu siitä, että vastasyntyneellä on hyvä tilantaju, ja hän kykenee ennakoimaan tulevia tapahtumia sekä hahmottamaan vuorovaikutuksen kestot. Vastasyntynyt erottaa esimerkiksi yllätystä, pelkoa ja surua ilmaisevien ilmeiden eron ja näyttää sen matkimalla näitä ilmeitä. Puolen vuoden iässä vauvalla on käytössään kaikki omassa kulttuurissaan käytetyt perustunteiden ilmaisut. Näitä ovat kiinnostus, ilo, inho, yllätys, hätä, suru ja viha. Vauva pystyy havainnoimaan vanhempaa niin tarkasti, että vanhemman tunnetila vaikuttaa suoraan vauvan tunnetilaan. Vanhemman kasvoilla näkyvät tunneviestit ovat tärkeitä vauvalle koko kasvun

ajan. Intensiivisessä vuorovaikutustilanteessa vanhemman ilmeet vaikuttavat voimakkaasti vauvaan. Vauvan on vaikea suojautua tältä stimulaatiolta. Vanhemman silmät ovat vauvan peili, joista vauva näkee itsensä. Tämä luo pohjan vauvan minäkäsitykselle ja vaikuttaa vauvan omanarvon kokemukseen. (Airas 2005, 15-16.)

Vauvan varhaiset ilmeet ovat refleksin omaisia, mikä viittaa siihen, että kasvolihasten hermostollinen kehitys on jo syntymähetkellä varsin pitkällä. Lisäksi vaikuttaa siltä, että vastasyntyneellä on tiettyjen kasvolihasten liikkeiden ja asentojen muodostamia tunnistettavia kokonaisuuksia, joista tulee myöhemmin selkeitä sosiaalisia vihjeitä eli ilmeitä. On todettu, että vastasyntyneiden kasvojen lihashermojen integraatiossa havaittavat erot saattavat vaikuttaa siihen, miten vauvaan suhtaudutaan. Jo vastasyntynyt vauva kykenee tuottamaan runsaasti samanlaisia ilmeitä, joita on nähtävissä myös aikuisen ihmisen kasvoilla. Tällaisia ilmeitä ovat voimakasta visuaalista kiinnostusta ilmaiseva ilme, viekkaus ja viisaus, kuiva huumori, inhon tai torjunnan irvistykset, otsanrypitykset ja seesteiset hymyt. Näitä ilmeitä ei kuitenkaan voida tulkita vastasyntyneen kohdalla samanlaisten sisäisten tunnetilojen ilmaisuiksi kuin aikuisilla, eikä näihin ilmeisiin liity vauvan mielessä mitään kokemusta. (Stern 1982, 59-60.)

Pienen vauvan katseessa on voimaa aivan kuin aikuisenkin katseessa. Katseella voi rohkaista, häpäistä, loukata ja torjua toisen ihmisen. Katseen voima luultavasti ilmaisee katsojan aikomuksen tavalla, joka välittyy tunteena. Tällä tavoin vauvakin voi ikään kuin pitää kiinni toisesta ihmisestä katseellaan. (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 48.)

Pieni vauva tarvitsee kokemuksia nähdyksi tulemisesta omana itsenään pelkästään sen vuoksi, että hän on olemassa. Silmät ja katse liittyvät keskeisesti olemassaolon tunteeseen. Vauvan tulisi muodostaa katsekontakti vanhemman kanssa kahden kuukauden ikään mennessä. Katseen avulla vauva aistii varhaisimmat ja pysyvimmat kokemuksensa ympäröivästä maailmasta. Nämä kokemukset välittyvät vanhemman silmien välittämän tunnetilan avulla. Jos vauva näkee iloa ja rakkautta vanhemman silmistä, nämä tunnetilat heräävät eloon myös vauvassa. Vauvat pitävät piiloleikeistä. Niiden avulla vauva kätkeytyy vanhemman katseelta ja tulee jälleen näkyviin. Aikuisen katseen kadottaminen ja sen löytäminen stimuloivat vahvasti olemassa olemisen tunnetta. Kasvaessaan lapsi alkaa leikkiä kätkeytymistä kokonaan, eikä vain katseelta. Lapsi haluaa kokea olevansa etsinnän vaivannäön arvoinen ja etsijän iloitsevan hänen löytämisestään. Tällaiset leikit vaikuttavat positiivisesti lapsen itsetunnon kehittymiseen. (Penttinen 2002, 34-35.)

Vanhemman kasvoilla on lapsen kehityksen kannalta tärkeitä tehtäviä. Ne reagoivat kaiken aikaa herkästi vauvan tekemisiin, jolloin vauva kokee olevansa yhteydessä toiseen ihmiseen. Noin kahden- kolmen kuukauden iästä lähtien ihmiskasvot laukaisevat vauvassa sosiaalisia reaktioita: hymyjä ja ääntelyä. (Stern 1990, 58.) Vanhemman myönteiset ja kielteiset ilmeet

voivat laukaista vauvan aivoissa myös biokemiallisen vasteen. Vanhemman kielteinen katse voi saada aikaan stressihormonien erittymistä, jotka estävät mielihyvän tunnetta tuottavien hormonien erittymisen. (Gerhardt 2007, 61.) Vanhemmalla on kuitenkin biologisesti virittynyt kyky toimia lapsen kehityksen kannalta optimaalisesti vuorovaikutustilanteissa. Etäisyys, jolle vanhempi asettuu lapsen kasvoista nähden, sekä vuorovaikutuselementtien yksinkertaisuus, hidas tempo sekä toistava rytmi edesauttavat varhaisen kommunikaation ja kiintymyssuhteen muodostumista. Nämä asiat tapahtuvat pitkälti vanhemman tiedostamatta. (Eklund ym. 2006, 59-60.)

Noin kolmen ja puolen kuukauden iässä vauva oppii kontrolloimaan katsettaan. Tällöin vauva voi valita minne ja mitä hän katsoo ja kuinka kauan. Tämän uuden taidon avulla vauva kykenee aloittamaan tai lopettamaan sosiaalisen kanssakäymisen. Vauva kykenee aloittamaan seurustelun pelkästään katsomalla vanhempaansa, koska on oppinut, että vanhempi vastaa lähes aina hänen katseeseensa. Vauva voi myös laajentaa seurustelua hymyilemällä, ja toisaalta taas vauva voi lopettaa seurustelun kääntämällä katseensa tai päänsä muualle. (Stern 1990, 58-59.) Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa vauvan tarkkaavaisuus on jo varhain syklimäistä, ja jokaista kumppanin taukoa voi käyttää joko vastauksen antamiseen tai vastauksen odottamiseen toiselta osapuolelta. (Lyytinen ym. 2006, 59). Tätä vauvan varhaista itsesäätelyä voidaan pitää äidillisen hoivan tärkeimpänä tehtävänä. (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 49).

4.3 Vauvan hymy sosiaalisen kommunikaation välineenä

Vauva hymyilee jo ensimmäisten elinviikkojen jälkeen, mutta hymy on kuitenkin sattumanvaraista ja saattaa ilmaantua esimerkiksi vauvan nukkuessa. Tässä vaiheessa vauva ikään kuin harjoittelee hymyn motorisia komponentteja, mutta toiminnalla ei vielä ole muuta sisältöä. (Sinkkonen 1998, 87.) Vauvan hymy muuttuu ulkosyntyiseksi noin kuuden viikon ja kolmen kuukauden välillä. Vauva alkaa siis hymyillä sille, mitä hän näkee tai kuulee. Ihmiskasvot, toisen ihmisen katse, korkea ihmisääni ja kutittaminen ovat ärsykeitä, jotka laukaisevat hymyreaktion tehokkaimmin. Ulkosyntyiseksi muutuessaan hymy muuttuu myös sosiaalisen kommunikaation välineeksi. (Stern 1982, 61.)

Vauvan opittua hymyilemään vanhemman ja vauvan välinen suhde kehittyy aivan uudelle tasolle. Hymy innoittaa vanhempia hakemaan kontaktia vauvaan entistä monipuolisemmin. Vauvalle jutellaan, lauletaan ja etsitään innokkaammin vauvan katsetta. Vauvasta on tullut vuorovaikutuksen aktiivinen osapuoli, joka aika ajoin palkitsee vanhemman hymyllään. Tällä tavoin vauva ilmaisee tyytyväisyyttään ja viestittää vanhemmalle pitävänsä menneillään olevasta toiminnasta. (Sinkkonen 1998, 88.)

Noin kolmekuinen vauva oppii käyttämään hymyä välineellisesti, eli vauva hymyilee saadakseen jonkun reagoimaan. Viimeisin kehitystavoite saavutetaan niin ikään noin kolmen kuukauden iässä, kun hymy alkaa syntyä niin koordinoitusti ja helposti, että se voidaan liittää muihin kasvojen ilmeisiin tai niiden osiin. Tässä vaiheessa vauvan ilmevalikoima laajenee, ja vauva oppii esimerkiksi yhdistämään hymyn kevyeen otsanrypistykseen. Myöhemmin ilmeet alkavat yhdistyä vieläkin monimutkaisimmiksi ja sisällöltään merkityksellisemmiksi ilmeiksi. (Stern 1982, 61-62.)

Vauvan ei olisi mahdollista saavuttaa edellä kuvattuja kehitysvaiheita, ellei samanaikaisesti tapahtuisi kehitystä vauvan havaintokyvyssä ja kognitiivisissa taidoissa. Näiden taitojen ansiosta sama hymy ilmaantuu uusissa olosuhteissa uusien ärsykkeiden reaktiona ja uusien tehtävien täyttämiseksi. Nämä muutokset ovat suurelta osin seurausta sisäsyntyisten valmiuksien puhkemamisesta. Tätä käsitystä puoltaa se, että hyvin erilaisissa ympäristö- ja sosiaalioloissa kasvaneiden vauvojen kehitys on tässä suhteessa varsin yhdenmukaista. Lisäksi on saatu vaikuttavia tutkimustuloksia sokeista lapsista, joilla ei ole ollut visuaalista tilaisuutta hymyn näkemiseen tai matkimiseen, ja jotka eivät ole saaneet visuaalista vahvistusta tai palautetta hymylleen. Sokeiden vauvojen hymyn kehitys etenee neljän- kuuden kuukauden ikään saakka suunnilleen samassa aikataulussa samojen vaiheiden kautta kuin terveiden vauvojen kehitys. (Stern 1982, 62.)

4.4 Vauvan ääntely vuorovaikutuksessa ja sen merkitys kielen kehitykselle

Vauvojen äänteellinen kehitys etenee suunnilleen samaa tahtia kielestä riippumatta, ja ensimmäistä puolta elinvuotta pidetään kommunikaation kannalta esitavoitteellisena. Ensimmäisen kuukauden aikana vauvan ääntely on refleksistä itkuääntelyä ja erilaisiin vegetatiivisiin toimintoihin liittyvää aivastelua, röyhtäilyä, maiskuttelua, nikottelua, haukottelua ja yskimistä. Kahden- kolmen kuukauden iässä vauva alkaa reagoida kujertelevalla mielihyvä-ääntelyllä esimerkiksi aikuisen hymyyn tai jutteluun. Samoihin aikoihin lapsi alkaa tuottaa myös naurua, joka on aluksi refleksistä, mutta muuttuu pian tavoitteelliseksi leikkelyksi. Tämän uuden taidon avulla vauva voi alkaa osoittaa mielenkiintoa ja tehdä vuorovaikutuksellisia aloitteita. Vähitellen vauva oppii kontrolloimaan omaa äänentuottoaan ja erilaisia artikulaatioliikkeitä, jolloin hän alkaa leikkiä äänellään. Tyypillisiä ääntelymuotoja tässä kehitysvaiheessa ovat kirkuminen, murina, kuiskaus, vinkuna sekä huulilla muodostetut puhinat ja päristelyt. (Savinaisen-Makkonen ym. 2007, 144.)

Vauvan ensimmäisinä elinkuukausina vastavuoroiset vuoropuhelut muodostavat tärkeän vuorovaikutuksen osan. Vuoropuhelut syntyvät pitkälti sen tuloksena, että sensitiivinen vanhempi jäljittelee vauvan kasvoniilmeitä ja ääntelyitä. Vuoropuheluista syntyy pian vuorovaikutusketjuja, joissa vauva alkaa jäljitellä vanhemman toimintaa esimerkiksi vastaamalla ääntelyyn

ääntelyllä ja liikkeillä sekä hymyilemällä takaisin hänelle hymyiltäessä. Tämä osoittaa, että vauvalle alkaa jo muutaman kuukauden iässä kehittyä ymmärrys mielialojen ja mielenkiinnon kohteiden jakamisesta toisen ihmisen kanssa. Vauvasta tulee vuorovaikutuksen aktiivinen osapuoli, joka tekee tulkintoja ja jolla on oletuksia vanhemman käyttäytymistä kohtaan. (Eklund ym. 2006, 60.)

Vauva oppii jäsentämään ympäristöään kielen avulla. Sen avulla vauva hakeutuu sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja kykenee viestimään omista tunteistaan ja ajatuksistaan. Vastasyntynyt tunnistaa sikiöaikana tutuksi tullutta musiikkia ja äidin ääntä, mikä rauhoittaa häntä. Mitä enemmän vauvalle puhutaan, sen rohkeammin hän kokeilee erilaisia äänneitä. Vauva kuuntelee tarkkaavaisesti vanhemman puhetta ja yrittää tulkita sitä äänensävyjen perusteella. Vauva erottaa puheesta äidinkieltänsä piirteitä, eikä reagoi vieraaseen kieleen. Kielen ymmärtäminen kehittyy puheen tuottamista nopeammin. Vauva ymmärtää käsitteet kuitenkin hyvin kapea-alaisesti ja kykenee liittämään ne vain yhteen kohteeseen kerrallaan. (Ivanoff, Risku, Kitinoja, Vuori & Palo 2006, 51.) Vauva aloittaa jokeltamisen kuuden-seitsemän kuukauden iässä. Aluksi vauva toistaa yksinkertaisia konsonantti-vokaalitusarjoja (esimerkiksi ma-ma-ma), tai vaihtelevia vokaali-konsonanttisarjoja. Näiden eriytyneiden äänneyhdistelmien toistamisen avulla vauva oppii tuottamaan puhetta, kontrolloimaan ääntelyään sekä yhdistämään ääntelyn ja hengityksen toisiinsa. Jokeltelu sisältää kaikki puheen tuoton peruselementit ja muodostaa näin perustaa myöhemmälle kielen omaksumiselle. Jokeltelun aloittaminen vaatii kiintymyssuhteen lisäksi normaalisti kehittyneitä ja harjaantunutta ääntöelimistöä. (Lyytinen 2006, 108.)

Tavoitteellisen kommunikaation kehittymisen kannalta on tärkeää, että vauva saa kokemuksia huomion ja tunnekokemusten jakamisesta. Nämä taidot vauva saavuttaa noin puolen vuoden ikään mennessä, jos vauvan saama hoiva on ollut riittävän turvallista, huolehtivaa ja huomioivaa. Puolen vuoden iän saavuttamisen jälkeen vauva alkaa kiinnostua ympäristön esineistä ja tehdä itse aloitteita jaettuun toimintaan. Vauva kykenee seuraamaan aikuisen huomion suuntaa ja kohdistamaan tarkkaavuutensa samaan kohteeseen. Tällöin kokemuksista tulee yhteisiä ja niistä voidaan keskustella, millä on ennustearvoa myöhempien kommunikaatiotaitojen ja kielen kehityksen kannalta. (Savinainen-Makkonen ym. 2007, 144.)

4.5 Vauvan itku ja sen vaikutus vanhemman käyttäytymiselle

Vauvan ensimmäisenä itsensä ilmaisun muotona pidetään itkua. (Katajamäki 2004, 54).

Sitä pidetään myös vauvan varhaisimpana kiintymyskäyttäytymisen muotona. Itku on vauvan keino hakea läheisyyttä ja kontaktia syntymänsä jälkeen. Vauvan itku saa aikaan vanhemmas-

sa hälytysreaktion, jonka seurauksena vanhempi yrittää toimintansa avulla saada itkun loppumaan. Tällöin vauvan ja vanhemman välille syntyy vuorovaikutuksellinen elementti. (Räihä 2003, 184-185.)

Vauva itkee ilmoittaakseen vanhemmalle esimerkiksi nälästä, janosta, märästä vaipasta tai muuten epä mukavasta olost. (Katajamäki 2004, 54). Vauva itkee eniten neljän- kuuden viikon ikäisenä, minkä jälkeen itkun määrä vähenee ja pysyy noin kolmen kuukauden tasolla ensimmäisen elinvuoden ajan. Vauvat itkevät yleensä eniten illalla, mutta itkun määrissä ja ajankohdissa on kuitenkin paljon yksilöllisiä eroja. Itku on tapahtuma, jossa aktivoituvat vauvan vokaalinen, motorinen ja kommunikatiivinen toiminta: ääni, ilmeet, liikkeet sekä kontakti ja hoivan haku. Nämä kaikki elementit ovat tärkeitä, kun arvioidaan itkun laatua. Räihän (2003, 184-185) mukaan vanhemmat oppivat kohtalaisen nopeasti arvioimaan lapsensa itkuja, mutta ensimmäisen lapsen kohdalla taitoa joutuu harjoittelemaan pidempään. Vanhemmat ja tutkijat näkevät vauvan itkun syiksi hädän, kärsimyksen tai tyydyttämättömän tarpeen ilmaisen. (Räihä 2003, 184-185.)

Vauvan itkuja on tutkittu viimeisten vuosikymmenien ajan lähinnä määrällisenä ongelmana. Eri interventioiden ja hoitojen tehokkuutta on mitattu itkuajan vähenemisenä. Tutkimuskohteeksi on kuitenkin noussut yhä enenevässä määrin itku vauvan ja vanhemman välisessä suhteessa. Jos vauvan itkuisuus ei vähene kahden kuukauden ”huipun” jälkeen, siitä saattaa aiheutua riskitekijöitä vanhemman ja vauvan väliseen vuorovaikutukseen. Tällöin myös kehitystä tukeva säätelyjärjestelmä on vaarassa häiriintyä. On havaittu, että joidenkin vauvojen pitkään jatkuvalla itkuisuudella voi olla yhteys vauvan tai vanhemman erilaisiin ongelmiin. Vauvoilla voi olla itkuisuuden lisäksi ongelmia myös syömisessä ja nukkumisessa. Itkuisuuden taustalla voi myös olla lievistä orgaanisista syistä johtuvaa kehitysviivästymää. Itkuisen vauvan vanhemmilla saattaa olla psykososiaalisia ongelmia, psyykkisiä ongelmia tai perheen sisäisiä ristiriitoja. Itkun aiheuttaman negatiivisen vuorovaikutuksen kehä saattaa jatkua itkuisuuden vähenemisen jälkeenkin. Se voi näkyä vauvan ja äidin välisessä vuorovaikutuksessa katsekontaktin ja fyysisen kontaktin vähäisyytenä, äidin vastaamattomuutena vauvan positiivisiin viesteihin, ja tehottomana lohduttamisena. (Räihä 2003, 187-188.)

Vanhemman omat varhaiset kokemukset ja sisäiset muistot siitä, miten häntä on lapsena hoidettu ja lohdutettu, aktivoituvat hänen hoitaessaan pientä vauvaansa. Vauvan itkun herättämiä tunteita voi olla välillä vaikea ymmärtää ja sietää. Joskus vanhempi siirtää tiedostamattaan nämä tunteet vauvaan, joka nähdään liian vaikeahoitoisena ja vaativana. Jos itku jatkuu hoitoyrityksistä huolimatta, nämä tunteet vahvistuvat. Jos vanhempi jää tällaisessa tilanteessa ilman apua ja tukea, saattaa pahimmassa tapauksessa seurauksena olla lapsen pahoinpitely. On todettu, että vauvan itku vaikuttaa perheen kiinteyteen sekä perheiden tunnetiloihin ja toimintakykyyn. Vauvan itkun määrä vaikuttaa vanhempien välisen suhteen joustavuuden

ja energisyyden vähenemiseen. Perheiden ilmapiiri on myös negatiivisempi ja vanhemmilla esiintyy ahdistuneisuutta ja tyytymättömyyttä. Perheissä on enemmän konflikteja sekä vaikeuksia selvitä päivittäisistä rutiineista. Itku vaikuttaa enemmän vauvan ja vanhemman väliin suhteeseen kuin vanhempien keskinäiseen suhteeseen. Koliikkivauvojen äitien kommunikoidessa ja vuorovaikutuksen tyyliä on huomattu etäisyyttä ja varovaisuutta. Vauvojen isät ilmaisevat vähemmän positiivisia tunteita vauvan kanssa ollessaan, ja vauvat ottavat harvemmin kontaktia isäänsä. (Räihä 2003,188-189.)

Varhaislapsuuteen ajoittuvia tutkimuksia vauvan itkuisuuden vaikutuksesta myöhempään kehitykseen on tehty vain muutamia. Tutkimusten mukaan vauvan itkuisuudella ei kuitenkaan ole todettu olevan vaikutusta vuorovaikutukseen tai kiintymyssuhteen laatuun. Itkuvaiheen loputtua useimmat vanhemmat pääsevät vauvansa kanssa tasapainoon ja kehitys etenee normaalisti. (Räihä 2003, 189.)

5 VAUVALLASI ON ASIAA -ESITTEEN ARVIOINTI

Tässä luvussa kuvaillaan Vauvallasi on asiaa -esitteen arviointiprosessia. Ensiksi kerrotaan yleisesti arviointiprosessista ja esitellään hyvälle terveysaineistolle määritellyt laatuksiteerit, joiden täyttymistä arvioinnilla selvitettiin. Tämän jälkeen esitellään arvioinnin tulokset aihealueittain.

5.1 Arviointiaineiston keruu ja arvioijat

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää selkeä ja ymmärrettävä esite vauvan viesteihin vastaamisesta. Esitteen tavoitteena on antaa tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta ja tukea vanhempia ymmärtämään paremmin vauvansa viestejä. Tavoitteena on myös tukea vanhempia muodostamaan turvallinen kiintymyssuhde vauvansa kanssa.

Arviointiprosessin aikana mitataan, mitä on saavutettu ja miten. Esitettä tarkastellaan kriittisesti, jotta saadaan selville sen hyvät ja huonot puolet ja pohditaan, miten sitä voidaan kehittää. Valmiin esitteen arvioinnissa tarkastellaan hyvälle terveysaineistolle asetettujen laatuksiteerien täyttymistä. Laatuksiteerien mukaan terveysaineistolla on konkreettinen tavoite, sisältö on selkeästi esillä, esite on helppolukuinen ja sisältää oikeaa ja virheetöntä tietoa sopivan määrän. Lisäksi kohderyhmän tulee olla selkeästi määritelty ja heidän kulttuuriaan kunnioitetaan. Esitteen kuvituksen edellytetään tukevan tekstiä, ulkoasun herättävän huomiota ja esitteen luovan hyvän tunnelman. (Parkkunen ym. 2001, 4, 10.)

Esite arvioitiin vauvaperhetyöntekijöiden ja heidän asiakkaiden toimesta. Vauvaperhetyöntekijät toimivat asiantuntija-arvioijina ja asiakkaat kohderyhmäarvioijina. Arviointiaineisto kerättiin lomakekyselynä. Lomakkeen kysymykset olivat avoimia, joiden laadinnassa sovellettiin hyvälle terveysaineistolle määritettyjä laatuksiteerejä. Lomakkeen kysymyksillä kerättiin arviointiaineistoa seuraavista arviointikohteista:

- Esitteen sisältö
- Esitteen ulkoasu ja kieliasu
- Esitteen kokonaisuus

Lomake laadittiin sekä asiakkaille että Kiikku-vauvaperhetyöntekijöille (liite 1 ja 2). Lomakkeen kysymykset jaettiin seuraaviin arviointikohteisiin: esitteen sisältö, esitteen kieliasu ja ulkoasu sekä esitteen kokonaisuus. Kysymykset olivat samat kummallekin arviointiryhmälle lukuun ottamatta kysymyksiä 1 ja 8. Lisäksi vauvaperhetyöntekijöille esitettiin yksi lisäkysymys. Lomakkeen kysymyksissä vältettiin -ko - ja -kö -päätteisiä kysymyksiä, koska niihin arvioitsijat olisivat pystyneet vastaamaan *kyllä* tai *ei*. Arvioijilta toivottiin mahdollisimman laajoja ja monisanaisia vastauksia, joten osa lomakkeen kysymyksistä alkoi sanalla *arvioikaa*. Muut kysymykset pyrittiin aloittamaan kysymyssanoilla. (Vilka 2005, 105.)

Arviointiaineiston keruuta varten suunnitellut lomakkeet toimitettiin vauvaperhetyöntekijälle, joka jakoi lomakkeet edelleen kohderyhmään kuuluville perheille. Perheet saivat lomakkeen mukana palautuskuoren, jotta vastaukset eivät leviä kolmansille osapuolille. Lomakkeet toimitettiin jaettavaksi yhteensä seitsemälle perheelle ja kahdelle vauvaperhetyöntekijälle. Lomakkeita palautui yhteensä kolme, joista kaksi oli vauvaperhetyöntekijöiltä ja yksi kohderyhmään kuuluvalta perheeltä.

5.2 Arvioinnin tulokset

Arviointiaineisto osoittautui suppeaksi, ja siksi ei onnistuttu tuottamaan arvioinnin tuloksia luokittelun avulla, jota oli suunniteltu käytettävän arviointiaineiston analyysimenetelmänä. Ensiksi vastaukset luettiin aihealueittain kokonaiskuvan hahmottamiseksi. Vastauksista poimittiin aihealueittain vastauksen keskeinen sisältö, joita vertailtiin toisiinsa. Vastaukset osoittautuivat toisiaan täydentäviksi arviointilausumiksi, joita yhdistämällä muodostettiin arvioinnin tulokset. Kummankin arvioijaryhmän vastaukset on eritelty. Arvioinnin tulokset esitetään aihealueittain.

Kohderyhmän toimesta esitteen sisältöä arvioitiin hyvin jäsennellyksi aihepiireittäin. Vihjeitä ja neuvoja-osiosta koettiin saavan hyviä esimerkkejä vauvan kanssa kommunikointiin. Tietoa oli sopiva määrä ja esitteen jaksoi lukea vaivattomasti loppuun yhdellä kertaa. Kohderyhmän

mukaan teksti tuntui ”järjenmukaiselta” ja ”vastaa tämän päivän tietoutta vauvan kehityksestä”. Esitteen kieliasu koettiin ”maallikolle sopivaksi”. Positiivisena asiana koettiin alan erikoissanaston välttäminen. Asiat oli kohderyhmän mielestä esitetty loogisessa järjestyksessä. Kuvat välittivät onnistuneesti tekstissä esiteltyjä tunnetiloja ja vanhemman ja vauvan välistä vuorovaikutusta. Esitteen kokonaisuutta arvioitaessa esite antoi kohderyhmän mukaan tietoa neutraalisti ja syylistämättä. Esite ”kannustaa vanhempaa hakemaan aktiivisesti kontaktia vauvansa kanssa”. Kohderyhmän ehdotuksen mukaan esite sopisi hyvin jaettavaksi myös neuvolassa. Esite herätti kohderyhmän miettimään oman vauvan temperamenttia. Esite herätti myönteisiä mielikuvia vauvan hoidosta ja vauvan tarpeisiin vastaamisesta.

Asiantuntija-arvioijat kokivat esitteen sisältämän tiedon määrän ”sopivaksi herättelemään vanhemman ajatuksia ja mielenkiintoa aihetta kohtaan”. Varhainen vuorovaikutus koettiin tärkeäksi ja vihjeitä ja neuvoja-osio hyväksi. Tieto vaikuttaa asiantuntijoiden mukaan asialliselle ja luotettavalle. Esitteen kieliasua arvioitiin asiantuntijoiden toimesta riittävän helppoluokiseksi ja ymmärrettäväksi ilman, että ihminen on saanut aikaisempaa tietoa kyseisestä asiasta. Teksti oli asiantuntijoiden mielestä jäsenneltyä ja kuvat positiivisia. Asiantuntijat uskoivat, että esitteestä on hyötyä työn tukimateriaalina. Esitteen avulla asiantuntijat uskovat voivansa avata keskustelua vanhempien kanssa vauvojen viestinnästä ja viesteihin vastaamisen tärkeydestä.

Kokonaisuutena esite arvioitiin positiiviseksi, selkeäksi ja ytimekkääksi. Esite houkuttelee lukemaan aiheesta enemmän. Kirjallisuusluettelo koettiin hyväksi ja sen koettiin sisältävän ”kevyttä, asiallista aineistoa”.

6 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää esite Kiikku-vauvaperhetyöntekijöille vauvan viesteistä ja niihin vastaamisesta. Esitteen tavoitteena on tukea vanhempia muodostamaan turvallinen kiintymyssuhde vauvansa kanssa.

Vauva on fyysiseltä ja psykologiselta kehitykseltään täysin riippuvainen häntä hoitavista ihmisistä. Fyysisen hoivan kautta vauva aistii omaa ruumistaan ja ulkomaailmaa. Varhaiset hoivatuna olemisen kokemukset välittävät rauhoittavia viestejä niihin tunnekeskuksiin, jotka myöhemmin ovat aktiivisia kiintymyksen ja rakkauden kokemuksissa. Täten vauvan kokemus hoivattavana olemisesta luo vahvan pohjan rakastettuna olemisen ja rakastamisen tunteelle. Vauva kehittää kokemuksen omista tunteistaan peilaavassa hoitosuhteessa. Vanhemman tehtävänä on vastata vauvan positiivisiin tunteisiin voimistamalla niitä ja rauhoitella vauvan negatiivisia tunteita. Tämän avulla vauva saa kokemuksen tunnesäätelystä. Kun vauvan tunteet kuullaan ja niihin vastataan oikein, vauva pystyy luottavaisesti kiinnittymään vanhempaansa. Luottavaisen kiinnittymisen avulla vauva pystyy tutustumaan ympäristöönsä ja saa positiivisia kokemuksia itsestään häntä hoitavien ihmisten kautta. Tämä luo pohjaa vauvan itsetunnon kehitykselle. (Mäkelä 2006b, 43-45.)

Varhaista vuorovaikutusta tutkitaan tällä hetkellä aktiivisesti. Tämän vuoksi tietoa on saatavilla runsaasti ja opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen sisällön rajaaminen oli haastavaa. Aihe koettiin mielenkiintoiseksi, mikä motivoi työn tekemisessä. Pitkään oli epäselvää, kuka esitteen painaa ja vastaa sen kustannuksista. Alkuperäisen suunnitelman mukaan esite oli tarkoitus tuottaa ulkoasua myöten itse, joten siihen käytettiin opinnäytetyön alkuvaiheessa resursseja. Loppukesästä 2009 selvisi, että painatus ja ulkoasun suunnittelu tapahtuu HUS:in toimesta. Tämä tieto vähensi työmäärää esitteen ulkoasun kehittämisen suhteen.

Esitteen sisältöä suunniteltaessa kiinnitettiin erityistä huomiota kohderyhmän kunnioittamiseen. Esitteen aihealueet voivat olla lukijalle intiimejä ja aiheuttaa erilaisia tuntemuksia, joten sisältö haluttiin tuoda esiin mahdollisimman hienotunteisesti. Esitteen sisältö kirjoitettiin vastaamaan nykypäivän tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta. Sanamuotoihin kiinnitettiin erityistä huomiota ja alan erikoistermistöä vältettiin, jotta teksti olisi mahdollisimman arki-kielistä ja selkeää. (Leino-Kilpi & Välimäki 2004b, 163-164.)

Kuvat ovat keskeinen osa esitteen sisältöä. Suurena etuna koettiin mahdollisuus kuvata toisen opinnäytetyöntekijän omaa vauvaa. Tämä asia vaikutti varmasti kuvien onnistumiseen. Kuvat saivat aitoa syvyyttä, kun kuvattavana oli oikea äiti-vauva -pari. Kuvaaminen oli helppo järjestää, kun oltiin riippuvaisia vain omista aikatauluista, eikä tarvittu erityisiä lupia kuvien

ottamiseen ja käyttöön. Kuvaukseen käytettiin runsaasti aikaa, jolloin vauvan tunnetilat ilmenivät luonnollisesti, eikä vauvaa tarvinnut provosoida esimerkiksi itkemään.

Esitteen arvioinnilla haluttiin palautetta esitteen sisällöstä, esitteen kieliasusta ja ulkoasusta sekä esitteen kokonaisuudesta. Yhteenvedona voidaan todeta, että esitteen sisältö on palautteen mukaan asiallista ja hyvin ymmärrettävää. Esitteen kieliasun koettiin soveltuvan hyvin kohderyhmälle ja kuvat tukivat hyvin tekstiä. Kokonaisuutena esite koettiin arvioijien mielestä positiivisena ja selkeänä ja se herättää lukijan mielenkiinnon aiheeseen. Esitteen arvioinnista saatujen tulosten perusteella esite täyttää hyvälle terveysaineistolle asetetut laatuksiteerit. Esite täyttää myös sille asetetut tavoitteet; esite toimii Kiikku-vauvaperhetyöntekijän työn tukimateriaalina ja auttaa vanhempia turvallisen kiintymyssuhteen muodostamisessa vauvansa kanssa. Arviointitulokset eivät kuitenkaan ole luotettavia, koska kyselylomakkeita palautui yhteensä vain kolme. Nämä tulokset olivat kuitenkin kaikki samansuuntaisia ja toisiinsa täydentäviä, minkä perusteella pystyttiin tekemään jonkinlainen johtopäätös esitteen tavoitteiden täyttymisestä. Tuloksia muodostettaessa kaikki vastaukset käsiteltiin ja jokainen kysymys huomiottiin. (Leino-Kilpi 2004a, 292). Tutkimuslupaa ei pidetty välttämättömänä esitteen arviointia varten, koska esitteen tuottamisprosessi tehtiin tiiviissä yhteistyössä epilepsiayksikön kanssa. Arvioijilta kysyttiin vain mielipiteitä esitteestä, ja vastauksista ei voi tunnistaa kohderyhmää edustanutta perhettä. Lisäksi opinnäytetyöntekijät eivät saaneet tietää perheen henkilöllisyystietoja, koska vauvaperhetyöntekijät toimittivat arviointilomakkeet perheille.

Arviointiaineiston luotettavuutta heikentää aineiston suppeus. Seitsemästä perheestä vain yksi vastasi. Arvioinnin luotettavuutta heikentää myös se, että vastaajat ovat saattaneet tunnustaa kysymyksistä esitteen tekijöiden ennakkokäsityksen asiasta. Arvioijien omat käsitykset ovat tällöin saattaneet jäädä näkymättä vastauksista. (Vilkkä 2005, 105.) Arviointien kysymysten etuina voivat olla niistä saatavat hyvät ideat ja vastaajien mielipiteet voidaan saada selville perusteellisesti. Toisaalta taas kysymyksiin jätetään helposti vastaamatta ja vastaukset saattavat olla ylimalkaisia ja epätarkkoja. Lisäksi vastaaja ei välttämättä vastaa kysymykseen suoraan, vaan sen vierestä, jolloin vastaukset ovat hedelmättömiä. (Valli 2001, 111.) Useimpiin kysymyksiin saatiin kuitenkin monisanaiset ja laajat vastaukset.

Arviointilomakkeen yhdeksi arviointikohteeksi valittiin esitteen ulkoasu ja kieliasu. Jälkeenpäin huomattiin, että oikeampi nimitys arviointikohteelle olisi ollut esitteen kieliasu ja kuvitus, koska arvioijat arvioivat esitteen raakaversiota, ja opinnäytetyön tekijät eivät itse voineet vaikuttaa esitteen ulkoasuun. Lisäksi arviointikohteeseen liittyvissä kysymyksissä pyydettiin palautetta vain esitteen sisältöä ja kuvitusta koskien. Virheistä kuitenkin opittiin, ja jatkossa nämä asiat osataan huomioida.

Arviointiosuutta tehtäessä aikataulutukset olisi tullut tehdä huolellisemmin. Arviointilomakkeiden lähettämisen jälkeen löydettiin tietoa, joka olisi auttanut esimerkiksi saatekirjeen laatimisessa. Saatekirjeestä ei muun muassa ilmennyt päivämäärää, mihin mennessä arviointilomakkeet tulisi palauttaa. Saatekirjeestä olisi voinut myös ilmetä esitteen arvioitu valmistumisaika, kohderyhmä, käyttötarkoitus ja missä valmiiseen esitteeseen voi tutustua. (Vilka 2005, 154.) Saatekirjeen puutteellisuuden vuoksi aikataulu petti ja työn valmistuminen viivästyi.

Koska varhaisesta vuorovaikutuksesta tulee jatkuvasti uutta tutkittua tietoa, esitettä voi jatkossa päivittää uusimpien tutkimustulosten mukaan. Jatkossa arviointikysely kannattaa uusia sen mukaan, missä yksiköissä esitettä käytetään. Esite on herättänyt kiinnostusta myös muissa HUS:in yksiköissä ja eräässä kunnallisessa neuvolassa. Arviointia on hyvä jatkaa niin kauan, ettei tuloksista ilmene enää mitään uutta kehitettävää. Tulevaisuudessa epilepsiayksikössä voidaan tehdä tutkimusta siitä, kuinka Vauvallasi on asiaa -esite on palvellut Kiikkuvauvaperhetyöntekijöiden työtä. Lisäksi voidaan selvittää, onko esite tukenut vanhempia turvallisen kiintymyssuhteen muodostamisessa vauvansa kanssa.

LÄHTEET

- Ahlqvist-Björkroth, S. 2007. Psyykkisen hyvinvoinnin perusta - tunne-elämän ja ajattelun rakentuminen 0-7 -vuotiaana. Teoksessa Armanto, A. & Koistinen, P. (toim.) Neuvolatyön käsikirja. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Airas, C. 2005. Lapsuuden normaali kehitys syntymästä taaperoiikään. Teoksessa Brummer, M. & Enckell, H. (toim.) Lasten ja nuorten psykoterapia. Juva: Ws Bookwell Oy.
- Axelin, A., Inberg, E. & Salanterä, S. 2008. Keskosvauvan ja vanhempien varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen hoitotyön menetelmin. Hoitotiede Vol. 20, no 4, 192-202.
- Brodén, M. 2006. Raskausajan mahdollisuudet. Therapie-säätiö. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eklund, K., Laakso, M-L. & Lyytinen, H. 2006. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Porvoo: Ws Bookwell Oy.
- Ewles, L. & Simnett, I. 1995. Terveiden edistämisen opas. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.
- Gerhardt, S. 2007. Rakkaus ratkaisee. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys aivojen kehittymiselle. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Hopia, H. 2006. Somaattisesti pitkäaikaissairaana lapsen perheen terveyden edistäminen. Toimintatutkimus lastenosastolla. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Hoitotieteen laitos. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Itkonen, A. 2005. Parisuhteen muutosvaiheen tukeminen terveydenhoitajan työssä. Haastattelututkimus puolisoille ensimmäisen lapsen syntymisen jälkeen. Pro-Gradu-tutkielma. Kuopion yliopisto, Hoitotieteen laitos. Kuopio.
- Ivanoff, P., Risku, A., Kitinoja, H., Vuori, A. & Palo, R. 2006. Hoidatko minua? Lapsen, nuoren ja perheen hoitotyö. 3. uudistettu painos. Porvoo; Helsinki: WSOY.
- Kalland, M. 2003. Vauvan sairaus ja vamma varhaisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja lapsen varhainen vuorovaikutus. Juva: Ws Bookwell Oy.
- Kalland, M. & Maliniemi-Piispanen, S. 1999. Vauvan kiikku. Kuvaus kokeilevasta vauvaperhetyöstä. Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Katajamäki, E. 2004. Terveen lapsen ja nuoren kehitys, hoito ja ohjaus. Teoksessa Koistinen, P., Ruuskanen, S., Surakka, T. (toim.) Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2004. Temperamentti- ihmisen yksilöllisyys. Juva: Ws Bookwell Oy.
- Kivijärvi, M. 2003. Äidin sensitiivisyys varhaisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja lapsen varhainen vuorovaikutus. Juva: Ws Bookwell Oy.
- Korhonen, A. 2003. Vauvaperhetyö keskosten äitien tukena. Tuen sisällölliset piirteet, kustannukset ja vaikutukset keskosten ensimmäisen elinvuoden hoitokustannuksiin. Väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.

- Korhonen, A. & Koskinen, S. 2008. Kiikku-vauvaperhetyön sisältö ja työnkuva vauvaperhetyöntekijöiden kuvaamana. Raportti. Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö. <<http://www.vamlas.fi/tiedosto/raportti.pdf?PHPSESSID=177c70f0f927df4a9583e909d9eb88d8>> [PDF-dokumentti] (Viitattu 19.2.2009).
- Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. 2004. Sosiaali- ja terveysministeriö. 2. painos. Oppaita 2004:14. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Leino-Kilpi, H. 2004a. Hoitotyöntekijä ja tutkimusetiikka. Teoksessa Leino-Kilpi, H. & Välimäki, M. (toim.) Etiikka hoitotyössä. Juva: Ws Bookwell Oy.
- Leino-Kilpi, H. 2004b. Terveystyön edistämisen etiikka. Teoksessa Leino-Kilpi, H. & Välimäki, M. (toim.) Etiikka hoitotyössä. Juva: Ws Bookwell Oy.
- Lyytinen, P. 2006. Lapsen kielen ja kommunikointitaitojen kehitys. Teoksessa Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Porvoo: Ws Bookwell Oy.
- Mesiäislehto-Soukka, H. 2005. Perheellisäys isien kokemana - fenomenologinen tutkimus. Acta Universitatis Ouluensis. Oulu: Oulu University Press.
- Mäkelä, J. 2006a. Aivojen varhainen kehitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY.
- Mäkelä, J. 2006b. Kuinka itsetunto kehittyy. Teoksessa Tarpila, J. (toim.) Kevyt pienokainen. Tietoa keskosesta vanhemmille. Keskosvanhempien yhdistys Kevyt: Etelä-Savon Kirjapaino Oy.
- Mäkelä, J. 2003. Piirteitä aivojen varhaisesta kehityksestä. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja lapsen varhainen vuorovaikutus. Juva: Ws Bookwell Oy.
- Mäntymaa, M. 2006. Early mother - infant interaction: Determinants and productivity. Tampereen Yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.
- Niemelä, P. 2003. Äitiyden tunteen syntyminen. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja lapsen varhainen vuorovaikutus. Juva: Ws Bookwell Oy.
- Parkkunen, N., Vertio, H., & Koskinen-Ollonqvist, P. 2001. Terveystieteiden suunnittelun ja arvioinnin opas. Helsinki: Trio-Offset.
- Penttinen, H. 2002. Kasvu hyvään elämään. Forssa: Forssan kirjapaino Oy.
- Puura, K. 2001. Vauvan depressio. Mitä lapselle kuuluu? Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. <<http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo92283.pdf>> [PDF-dokumentti] (Viitattu 4.3.2009).
- Rantala, A. 2002. Perhekeskeisyys- puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, erityispedagogiikan laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Rouvinen-Wilenius, P. 2008. Tavoitteena hyvä ja hyödyllinen terveystieteiden kriteeristö tuotannon ja arvioinnin tueksi. Terveystyön edistämisen keskus. <<http://www.health.fi/timage.php?i=100722&f=2&name=Microsoft+Word+-+aineisto121208.pdf>> [PDF-dokumentti] (Viitattu 23.2.2009).
- Räihä, H. 2003. Itkuinen vauva. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja lapsen varhainen vuorovaikutus. Juva: Ws Bookwell Oy.

- Sajaniemi, N. & Mitts, T. 2004. KIIKKU-vauvaperhetyön vaikutukset vanhemmuuteen ja lapsen kehitykseen. Helsingin yliopiston tutkimuksia 255. Helsinki: Yliopistopaino.
- Salo, S. 2002. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY.
- Savinainen-Makkonen, T., Kunnari, S., Kaarlonen, M. & Kulolesi, T. 2007. Lapsen puheen, kielen ja kommunikaation kehitys. Teoksessa Armanto, A. & Koistinen, P. (toim.) Neuvolatyön käsikirja. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Schulman, M. 2003. Vauvahavainnointi - oppia observoimalla. Therapie-säätiö. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Sinkkonen, J. 2001. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2003. Kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. Teoksessa Niemelä, P., Silta-la, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja lapsen varhainen vuorovaikutus. Juva: Ws Bookwell Oy.
- Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Juva: WSOY.
- Stern, D. 1982. Ensimmäinen ihmissuhde. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Stern, N. D. 1992. Maailma lapsen silmin- mitä lapsi näkee, kokee ja tuntee. Juva: WSOY.
- Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Juva: WS Bookwell Oy.
- Valli, R. 2001. Kyselylomaketutkimus. 2001. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). Ikkunoi-ta tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

LIITTEET

Arviointilomake kohderyhmälle

Arvoisa vastaanottaja,

Olemme sairaan- ja terveydenhoitajaopiskelijoita Laurea-ammattikorkeakoulusta Tikkurilan toimipisteestä. Suoritamme opintoihimme kuuluvaa opinnäytetyötä, jonka tarkoituksena on kehittää esite vauvan viesteistä ja niihin vastaamisesta. Pyytäisimme teitä ystävällisesti arvioimaan esitteen raakaversiota oheisen kyselylomakkeen avulla. Esitteen lopullinen versio on A5- kokoinen ja se painetaan HUS:in esitepohjal-
le.

Käsitlemme vastaukset ehdottoman luottamuksellisesti, ja työn valmistuttua kyselylomakkeet hävitetään. Palautteen avulla annatte meille arvokasta tietoa esitteen jatkokehittämisen kannalta. Vastaamme mielellämme lisäkysymyksiinne.

Kiitos vaivannäöstänne!

Hanne Friman
terveydenhoitajaopiskelija
p. xxxxxxxxxx
hanne.friman@laurea.fi

Kirsi Närhi
sairaanhoitajaopiskelija
p. xxxxxxxxxx
kirsi.narhi@laurea.fi

Esitteen sisältö

1. Kuinka hyvin esitteen tavoite tulee mielestänne esille?
2. Arvioikaa esitteen sisältämän tiedon määrää ja luotettavuutta.

Esitteen ulkoasu ja kieliasu

3. Kuinka helppolukuinen ja ymmärrettävä esite mielestänne on?
4. Kuinka hyvin esitteen sisältö on mielestänne esillä.
5. Kuinka hyvin kuvitus tukee mielestänne tekstiä?

Esitteen kokonaisuus

7. Kuinka hyvin ja hienotunteisesti kohderyhmä on mielestänne huomioitu?
8. Millaisia ajatuksia esite herätti oman vauvanne käyttäytymisestä?
9. Millainen tunnelma esitteestä jäi?

Arviointilomake vauvaperhetyöntekijöille

Esitteen sisältö

1. Onko esitteellä mielestäsi konkreettinen terveystavoite ja kuinka hyvin se tulee esitteessä ilmi?

2. Arvioikaa esitteen sisältämään tiedon luotettavuutta ja virheettömyyttä.

3. Arvioikaa esitteen sisältämän tiedon määrää.

Esitteen kieliasu ja ulkoasu

4. Kuinka helppolukuinen ja ymmärrettävä esite mielestänne on?

5. Kuinka hyvin esitteen sisältö on mielestänne esillä?

6. Kuinka hyvin kuvitus tukee mielestänne tekstiä?

Esitteen kokonaisuus

8. Onko kohderyhmä mielestänne selkeästi määritelty?

9. Kuinka hyvin ja hienotunteisesti kohderyhmä on mielestänne huomioitu?

10. Kuinka hyvin uskot esitteen toimivan työsi tukimateriaalina?

11. Millainen tunnelma esitteestä jäi?